Zřízení

pražského arcibiskupství.

Sepsal

Dr. Frant. X. Kryštůfek,
kanovník kr. kollegiatní kapitoly u Všech Svatých na hradě pražském a c. k. univ. professor církevních dějin.

(Vyňato z »Časopisu katolického duchovenstva« r. 1898.)

V PRAZE.
Nákladem spisovatelovým — Tiskem kniž. arcib. knihtiskárny.

OBSAH.

Strana

§ 1. Úvod.

Ve své rozpravě: „Čechy nenáležely nikdy diecési k Řeznu“,*) uveřejněné v loňském ročníku tohoto „Časopisu“, ukázal jsem, že Čechy nikdy diecési k Řeznu nepříslušely, a že všechno, co Němci o tom na základě dvou nespolehlivých pramenů: Gumpolda, biskupa mantovského, a Othlona, mnicha řezenského, vypravují, jest jejich bají, kterou přečetní čeští učenci proti domácím pramenům a staršímu českému názoru do českých dějin zanášeli. Příslušnosť Čech k diecési řezenské jest německým dějepisným bludem, nám Čechům na úkor pěstovaným, kterým Němci dokazují svůj druhý dějepisný blud, totiž ten, že veškera naše česká vzdělanosť jest původem svým z Němec a my že za ni Němcům děkovati musíme.

Proti těmto dějepisným bludům německým stojí nezvratně tyto historické pravdy: Pokřtění 14 lechů českých na dvoře krále Ludvíka někde v Německu v den oktávy Zjevení Páně t. j. 13. ledna r. 845 nemělo pražádného vlivu na český národ a jeho vrchního knížete pražského, kteří zůstali pohany. Čechové ubránili se křesťanství, přicházejícímu z Němec s válečnými výpravami do Čech od r. 846 stále se opakujícími, kterých němečtí biskupové a opatové napořad se účastnili, dokazujíce svou přítomností, že Čechové byli pohany.

*) Tata rozprava vyšla též jako samostatné dílo pod týmž názvem: „Čechy nenáležely nikdy diecési k Řeznu“. V Praze 1897. Nákladem vlastním. — Tiskem a v kommissi kníž. arcib. knihtiskárny. Tam lze tuto knížku dostati.

Vrchního knížete českého Bořivoje s jeho průvodem pokřtil na Velehradě na dvoře moravského krále Svatopluka sv. Method, který potom v Čechách kázal a sv. Ludmilu pokřtil. Služby Boží konaly se v Čechách zprvu po slovansku, a o slovanské liturgii v Čechách svědčí české názvosloví církevní veskrze slovanské.

Čechy náležely původně k moravské metropoli sv. Methoda, která po pádu říše moravské neměla politické opory, byla rozkouskována mezi Čechy, Maďary a Poláky a nemohla se ve své celosti jeviti a statně vystupovati. Avšak slovanští cyrillo-methodějští biskupové trvali a úřadovali dále jako biskupové krajinští, t. j. biskupové bez pevných sídel. V Čechách shledáváme se s nimi při dvoře knížete Vratislava I. při postřižinách jeho prvorozeného syna sv. Václava, a pak při prohlášení sv. Václava za svatého jak to staroslovanský kanon o sv. Václavu dokazuje.

Když bylo v Praze r. 973 zřízeno biskupství latinského obřadu, trval proti úmyslu císaře Oty I. slovanský „moravský“ biskup dále, úřadoval a zasedal na provinciální synodě mohučské.

Sv. Vojtěch byl prvním a posledním biskupem, který ohromnou pražskou diecési, obsahující veškeren český stát, tak jak ji opsali papež Benedikt VI. a císař Ota I., řídil a spravoval. Po jeho mučenické smrti byla pražská diecése rozbita: Poláci odtrhli Moravu od Čech, obnovili v ní slovanského biskupa, kterým byl před časy Šebířovými Vracen.

Slovanský obřad se svým duchovenstvem i biskupstvím krajinským shasl v české říši ke konci 11. století.

Po zřízení pražského biskupství bylo snahou českých panovníkův, aby dostali samostatnou metropoli, by v české koruně bylo zřízeno arcibiskupství a tak samostatnosť české říše proti Německu upevněna. Tyto vlastenecké práce našich českých panovníků nebyly posud v jeden celek pojaty a ostře vytčeny a nedostaly posud náležitého objasnění a ocenění. Ano i v posavadních dějepisných dílech podává se zřízení arcibiskupství pražského jako událosť sice důležitá, ale přece nepředvádí se ode všech dějepisců*) jako událosť, která samo-

*) Beda Dudík, moravský zemský dějepisec, klade ve svých „Dějinách Mo-

statnost české koruny proti říši německé ostře vytkla a ji teprve pojistila, a království české pravým, t. j. samostatným královstvím učinila. Zde zase křižovala se česká politika s německou. Němci užívali, vlastně zneužívali církevní ústavy, aby Čechy ve svém poslušenství udržovali, nestarajíce se o prospěch církve, kdežto čeští panovníci, pracujíce o založení nových biskupství a o zřízení arcibiskupství ve své říši, pracovali ve prospěch říše, ale spolu též ve prospěch církve, která mohla vydatněji do náboženského života zasahovati, majíc několik biskupův a v čele arcibiskupa, který potřeby českého lidu znal a s lidem v jeho domácím slovanském jazyku mluviti mohl. Mohučský metropolita dbal pouze o udržení svého a spolu německého panství v Čechách a nad Čechy, neznal jako Němec potřeb slovanského lidu českého a nemohl s českými věřícími v jejich jazyku mluviti. Ani jeden mohučský arcibiskup neuměl česky.

Touto rozpravou ukáži, jak ohromnou prací bylo, zříditi pražské arcibiskupství proti vůli císařů, německých knížat a biskupův, a k jak veliké vděčnosti zavázáni jsme všem těm, kdož o samostatné arcibiskupství v české koruně pracovali, a obzvláště těm, kteříž je konečně zřídili: králi Janu lucemburskému, jmenovitě jeho synu, markraběti moravskému Karlovi a papeži Klementovi VI.

§ 2. Přivtělení pražského biskupství k mohučské metropoli; volba pražského biskupa; jeho investitura císařem; jeho knížetství sv. říše římské; konečně jeho investitura králem českým.

Pražské biskupství, r. 973 zřízené, bylo od císaře Oty I., patrně se schválením Apoštolské Stolice, podřízeno z politických příčin prvnímu a nejmocnějšímu arcibiskupu německému, totiž mohučskému, který byl by vždycky s to, aby s důrazem a mocí vystoupil proti pražskému biskupu a českému panovníku, kdyby z jeho metropolitní pravomocnosti vybaviti se chtěli. Císař Ota I. ukázal se zde velmi bystrým a dalekozra-

ravy" veškeru váhu na pražské arcibiskupství pro samostatnosť české koruny.

kým státníkem. Věděltě dobře, že páska mezi říší německou a českou jest velmi volnou, že jest pouhou poplatností v obnosu ročním 120 volův a 500 hřiven stříbra. Tento poplatek uvalil na Čechy císař Karel Veliký, a Čechové odváděli jej pouze tenkráte, když v Německu mocný panovník panoval a je ku placení přinutil. Kníže Hostivít, pohan, vítězný proti německému králi Ludvíkovi, neplatil nic; podobně jeho nástupce Bořivoj, který dal se pod ochranu moravského krále Svatopluka, a též Vratislav I. neplatili nic; teprve král Jindřich I., příjmím Ptáčník, přinutil vítěznou válkou sv. Václava ke starému poplatku, ale nic více na něm nedosáhl, a později osvobodil jej i od této roboty. Syn a nástupce krále Jindřicha I. císař Ota I. přinutil po 14tileté válce knížete Boleslava I., bratra sv. Václava, zase ke starému poplatku, ale opět k ničemu více. Proto bystrozraký císař Ota I. postaral se o novou pásku, kterou by Čechy k Německu přivázal: byla to páska církevní podřízenosti. Ota I. provedl proti Boleslavovi I., že sice dostal po svém přání biskupství do Prahy kanonicky zřízené a přesně ohraničené, avšak nikoli se slovanským obřadem, jak Boleslav I. chtěl, nýbrž s obřadem latinským, a podřídil toto nové biskupství mohučskému arcibiskupovi. Když papež Benedikt VI. a císař Ota I. ohraničili pražskou diecési, pak též oba ji přivtělili k Mohuči, poněvadž hned první pražský biskup Dětmar byl od mohučského arcibiskupa vysvěcen a na jeho provinciální synodě zasedal; podobně vidíme to u našeho druhého biskupa sv. Vojtěcha, jehož podřízenosť pod metropolitní pravomocnosť mohučskou sv. Stolice uznávala.

Toto podřízení pod Mohuč stalo se z politických příčin. Když pohlédneme na církevní mapu, měly Čechy přirozeně dle své zeměpisné polohy býti přivtěleny buď k metropoli magdeburské nebo solnohradské, poněvadž tvořily u církevní provincie magdeburské po veškeré délce její jižní hranice a u solnohradské zase po veškeré délce její severní hranice. Jedno nebo druhé přivtělení bylo by bývalo zeměpisně správné, a každý byl by toho také očekával. Ale politicky bylo by to bývalo Německu nevhodné. Magdeburská metropole se svými šesti biskupstvími suffragánními: Žičí. Meziborem, Míšní, Ha-

velbergem, Braniborem a Poznaní byla na půdě veskrze slovanské uprostřed lidu, který německou vládu a její křesťanské náboženství a řády z duše nenáviděl. Ona biskupství vlastně německé pevnosti na půdě slovanské, udržovali pouze markrabata a německé posádky. Byly zde vzpoury za vzpourami, až konečně pobaltičtí a polabští Slované byli vyhubeni. Krásně praví spravedlivý Němec Lesker: „Tragický osud Slovanů polabských naplňuje každé křesťanské a německé srdce zármutkem a bolestí. Nikdo však nemůže proto výčitku církvi činiti. Záhuba Slovanů jest politování hodnou skvrnou na štítě Sasů, kterýž jinak jest čestným“.*)

Mírnější osud potkal Slovany zalabské v potomní Lužici a Milčanech, kteří často k říši české a polské náleželi, a v tomto čase snahou panovníků českých a polských křesťanství přijali. Když potom Němci je podmanili, nakládali s nimi mírněji, dílem že byli křesťany, dílem z bázně, aby k Čechám a Polsku neodpadli.

Za tohoto stavu byl arcibiskup magdeburský stále ohrožován, jsa rád, že se udržoval, a nebyl schopen, aby mocnou říši českou ve své církevní podřízenosti udržoval.

Solnohradský arcibiskup byl politicky málomocný, závislý na bavorském vojvodovi, který toužil po samostatnosti, a rád se vymaňoval z područí krále německého. K Solnohradu náleželo šest suffragánních biskupství: Řezno, Freisingy, Pasov, Brixen, Kerk a Labod; poslední dvě měla slovanské obyvatelstvo, Pasov smíšené: slovanské a německé. Proto malomocný solnohradský metropolita nebyl by dlouho udržel Čechy ve své metropolitní pravomocnosti.

Zde zase máme důkaz, že Čechy nikdy k řezenské diecési a s ní k solnohradské metropoli nenáležely. Čechy a Morava byly by bývaly tvořily samy o sobě menší polovici Solnohradské církevní provincie. Když byly z ní vymezeny, ztratila tato solnohradská církevní provincie skoro polovici svého území. Proto jest to planá řeč, že Čechy byly přivtěleny

---

*) „Bilder aus der Kirchengeschichte Meklenburgs“. Periodische Blätter, 1879, str. 568. a 569.

k Mohuči, poněvadž prý Mohuč utrpěla ztrátu na severu zřízením arcibiskupství magdeburského.

Se ztrátou Mohuče na severu bylo to takto: Císař Ota I. zřídil listinou z 9. května 946 *) biskupství havelberské a podřídil mu území mezi Labem, Pěnou (Peene), Eldou a Stemmou, a to s radou markraběte-vojvody Gerona Slovanobijce čili Slovanohromce († 965). O tři léta později zřídil opět s pomocí téhož markraběte biskupství braniborské **) v jeho marce čili krajišti, a podřídil obě biskupství mohučské metropoli. Roku 955 učinil císař Ota I. před bitvou s Maďary Bohu slib, že dosáhne-li vítězství, založí biskupství v Meziboru. ***) Avšak uplynulo 13 let, nežli svůj slib splniti mohl. Halberstadtský biskup Bernard, který část svého biskupství odstoupiti měl, protivil se tomu, pokud žil; †) podobně to činil mohučský arcibiskup Vilém, levoboček císařův, poněvadž při tom šlo též o zřízení magdeburské metropole, jíž měl odstoupiti své biskupství suffragánní: Havelberg a Branibor. Vilém se obrátil se svými stesky do Říma. Avšak ravennská synoda, na níž zasedali papež Jan XIII. a císař Ota I., schválila v dubnu r. 967 záměr císařův, ale vyslovila spolu přání, aby, poněvadž magdeburská krajina posud k biskupství halberstadtskému a k provincii mohučské náležela, oba jmenovaní preláti k tomu svolili. Avšak oba setrvali ve svém odporu až do smrti; Bernard, halberstadtský biskup, umřel na počátku února r. 968, a Vilém, mohučský arcibiskup, 2. března 968. Teď provedl císař Ota I. svůj záměr. Nástupcové jmenovaných biskupů dostali podmínku, že se nebudou nijak protiviti zřízení magdeburské metropole. Hatto II., nástupce Vilémův, vzdal se zvláštní listinou svých metropolitních práv nad Havelbergem a Braniborem ve prospěch nové metropole. Podobně musil učiniti Hildewart, Bernardův nástupce v Halberstadtě. Jedním rázem byla tak magdeburská metropole zřízena a jí čtyři bi-

*) Böhmer: Regesta imperii Nr. 136.

**) L. c. Nr. 168.

***) Dětmar, biskup meziborský, ap. Pertz: Monumenta Germaniae, V. (III.) 746.

†) L. c. 747.

skupství: Žič, Mezibor, Míšeň a Poznaň, podrobena. Halberstadt musil část své diecése odstoupiti k Magdeburku a Meziboru; ostatní biskupství byla na půdě slovanské. Nová metropole měla s připojenými oběma staršími biskupstvími, havelsberským a braniborským, šest suffragánních stolců. V bullách, kterými papež Jan XIII. nová biskupství potvrzoval, praví se, že jsou proto založena, aby Slovany za Sálou a Labem bydlící v křesťanské víře udržovala.*) Ve veškerém tomto vyjednávání není stopy po tom, že Mohuč a Halberstadt náhradu dostanou. Na náhradu nikdo nemyslil, a nikdo náhradu slíbenu neměl. Halberstadt, který nejvíce utrpěl, nedostal vůbec nic. Ztráta dvou biskupství teprve 20tiletých nebyla pro Mohuč citelnou. Pak považme: Mohuč byla by dostala za tato dvě biskupství, kteráž objemem asi Moravě se rovnala, veškeru říši Boleslavů, velestát, který obsahoval dnešní Čechy, Moravu, Slovensko, celé Slezsko a Halič až ke Lvovu; Mohuč byla by dostala za dvě suffragánní biskupství diecési, která se objemem rovnala celé Italii nebo východním patriarchatům.

Když němečtí spisovatelé stále o tom mluví, že ke zřízení pražského biskupství bylo třeba svolení biskupa řezenského, pak bylo k tomu též třeba svolení solnohrad kého metropolity, z jehož metropolitní pravomocnosti měly Čechy býti vyňaty. Kde jest svolení solnohradského arcibiskupa? O vyjednávání se Solnohradem, které by bývalo tak nutným, jako vyjednávání s Řeznem, není nikde ani stopy; Solnohrad nebyl by nikdy svolil ke ztrátě polovice své provincie, jenom proto, aby mocný mohučský arcibiskup proti ostatním arcibiskupům ještě mocnějším se stal. Ze všeho plyne, že Čechy nikdy k Řeznu diecési a k Solnohradu metropoli nenáležely.

V očích císařových byla říše česká se svým slovanským cyrillo-methodějským obřadem a se svými slovanskými krajinskými biskupy zemí, která v církevním ohledu nikam nenáležela; byla mu územím missionářským, územím, kde pravého křesťanství nebylo; byla mu územím s falešným křesťanstvím, které dle napomenutí mohučského arcibiskupa Hilde-

*) Raumer: Codex Brandenburgicus I. Nr. 227., 230., 231.

berta při jeho korunovaci r. 936 mečem vyhubiti a vykořeniti měl.*) Dle toho také počínal si císař Ota I. Jeho snahou bylo r. 973 zřízeno pražské biskupství s obřadem latinským proti Boleslavovi I, který chtěl míti biskupství s obřadem slovanským, a vtěleno jako res nullius, t. j. věc, která nikomu nenáleží, k mohučské metropoli, jejíž arcibiskup byl s to, aby zamezil vytržení Čech ze své pravomocnosti a tím z područí Německa.

Mohučská metropole čili církevní provincie sáhala od jezera Komského na jihu po veškerém Německu až k dolnímu Labi od Donnersberga až k místu, kde řeka Unstrut do Sály vtéká, a měla 13 suffragánních biskupství: Chur, Kostnici, Augsburg a Strassburg v Allemanii; Eichstädt, Bamberg, kde teprve císař Jindřich II. biskupství zřídil, a Würzburg v Bavorsku; Špýr a Worms ve Frankách; Halberstadt, Paderborn, Hildesheim a Verden v Sasku Teď k nim přistoupila Praha a později ještě Olomouc. Mohučský arcibiskup byl mocný pán v Německu; dobře praví o něm Gfrörer:**) „Mohučtí arcibiskupové byli rození blíženci (geborne Zwillingsbrüder) císařů a otcové našeho národa“. Oni měli ve své pravomocnosti střed, jádro a sílu německého království. Proto bystrozraký císař Ota I. přivtělil Čechy k této přemocné metropoli, aby je přepevně církevně a pak i státně na Německo uvázal.

Česká říše mezovala, jak bylo svrchu řečeno, veškerými svými hranicemi severními s metropolí magdeburskou, Čechy a Morava hranicemi jižními s metropolí solnohradskou, a též na západ hraničily Čechy s diecésí řezenskou, a tedy s církevní provincií solnohradskou. Pražská diecése nemezovala nikde s provincií mohučskou; bylať od ní oddělena***) pruhem země,

*) Slova Hildebertova jsou: „Příjmi meč, kterým bys vyhnal všechny nepřátele Kristovy, barbary a špatné křesťany“. (Accipe gladium, quo ejicias omnes Christi adversarios, barbaros et malos christianos). Vidukind ap. Pertz, Monum. Germ. V. (SS. III.) 438. Srv. mou rozpravu: „Čechy nenáležely nikdy diecési k Řeznu“; § 4. v „Časopise kat. duch.“ 1897. str. 94.

**) Gfrörer: Papst Gregor VII.; Schaffhausen 1859 I. 304.

***) Mapa ve Gfrörerově díle: Papst Gregor VII., má míti na rozhodném místě několik bodův, aby byla jasnou.

který náležel na severu k biskupství žičskému, na jihu k řezenskému, tak že každý, kdo na mapu pohlédne, nahlíží zeměpisnou nepřirozenosť přivtělení Čech k Mohuči; ale politicky bylo to velmi dobře promyšleno a provedeno.

Avšak císař měl ještě další důležitý vliv na obsazování pražského biskupství svou *„investiturou"*, kteráž jest důkazem, že Čechy plné samostatnosti se netěšily, poněvadž by jinak byla bývala nemožnou.

Volba pražského biskupa konala se *sněmem*, buď na návrh zemského knížete, nebo s jeho souhlasem. Ale tato volba nebyla vlastní volbou, kde by zvolený byl měl právo k biskupství, nýbrž byla pouhým návrhem pro císaře. Nově zvolený musil se odebrati pro investituru k císaři, který podáním berly a prstenu uvedl jej v biskupství, totiž v majetek a ve správu biskupství: takto investovaného směl pak metropolita posvětiti. Investovaný převzal hned správu biskupství, a mnozí němečtí biskupové nepřijali potom ani biskupského svěcení. Při investituře musil pražský biskup jako ostatní říšští biskupové učiniti císaři manskou přísahu, stal se císařským manem a biskupem a spoluknížetem sv. říše římské, na roveň postaveným přímým vasalům, říšským knížatům, s nimiž měl právo zasedati na říšských sněmech a také často zasedal. Pražský biskup jako kníže sv. říše římské stal se rovným zemskému knížeti českému, svému zeměpánu; proto nikde nečteme, že by pražský biskup přísahou nebo slibem poslušnosti k zemskému knížeti se byl zavazoval. Císař chtěl svou investiturou zavésti dvojici vlády v Čechách a opírati se o pražského biskupa proti českému panovníku, jako se v Německu opíral o biskupy proti světským vasalům. Němečtí biskupové byli nejvěrnějšími podporami císařů proti každému, a stáli s nimi zpravidla i proti papeži a církvi. Avšak tato císařská myšlenka nebyla v Čechách provedena, jako byla provedena v Německu. Pražský biskup zůstal v Čechách pouhým zemským pánem, poddaným vojvodovi, jako každý jiný vladyka a nemohl své říšské knížetství proti vojvodovi ku platnosti přivésti z té jednoduché příčiny, poněvadž neměl k tomu hmotných prostředkův. On byl válečně proti svému vojvodovi nepatrným zemským pánem, který

mnoho válečného lidu do pole postaviti nemohl, třeba nadání pražského biskupství bylo krásné a stkvělé. Kdyby pražský biskup byl se válečně proti svému zeměpánu v poli postavil, byla by bývala jeho válečná hotovosť v okamžení válečnou mocí českého vojvody zdrcena.

Oč biskupové z podřízených rodů se nepokoušeli, o to pokusili se biskupové z panujícího rodu Přemyslovců. Pražský biskup Jaromír — Gebhard (1068—1089) protivil se stále svému bratru, králi Vratislavovi II., a měl se za rovného jemu,*) protože nikoliv od něho, nýbrž od císaře biskupství přijal.

Záměr císařův vstoupil do života, alespoň na krátký čas, když byl pražským biskupem Přemyslovec Jindřich Břetislav (1182—1197), syn Jindřicha, bratra českého krále Vladislava II.

Po smrti pražského biskupa Valentina († 6. února r. 1182) zvolilo totiž vyšší duchovenstvo: stoliční kapitola, proboštové kollegiatních kapitol a opatové, kterýmž od nějakého času volba biskupova připadla, již potom kníže zemský schvaloval a k níž lid svým souhlasem přistoupil, dne 25. března r. 1182 za biskupa Přemyslovce Jindřicha Břetislava, bratrance panujícího knížete Bedřicha. Týž nabyl svého vzdělání na vysokých školách v Paříži, odkud se nedávno vrátil, stal se proboštem vyšehradským a byl od svého bratrance, arcibiskupa solnohradského Vojtěcha, bratra panujícího knížete Bedřicha, za jahna vysvěcen. Pro posvěcení další odebral se do Mohuče, kdež dne 22. a 23. května r. 1182 byl na kněžství a biskupství posvěcen. Od císaře Bedřicha I. Rudovousa, který se za Alpy odebral, nebyl investován, než představil se pouze císařové; zdali však před vysvěcením nebo po něm, nepamatoval se více letopisec Jarloch.**)

*) Kosmas praví lib. II. 41.: „Ille (Jaromír) non vult subesse — non vult jussis suis obtemperare, sed soli imperatori suum profitetur servitium, a quo acceperat episcopium“. (Jaromír nechce býti podřízeným krále Vratislava II., — nechce rozkazů jeho poslouchati než toliko k císaři přiznává se svou službou, od něhož přijal biskupství). Prameny II. 122.

**) Letopisec Jarloch, opat kláštera Milevského, praví: „K takové slavnosti (volbě biskupa) vidí se býti potřebným: volba duchovenstva, schválení knížete, a vůle obecná lidu“ (electio cleri, principum assensus, votum universale populi); Prameny II. 478.

České duchovenstvo bylo tenkráte stísněno velikými daněmi, které zemští úředníci z církevních statků vybírali. Jelikož ve mnohých jiných zemích duchovenstvo berní bylo prosto, snažil se kníže-biskup Jindřich Břetislav této výsady též českému duchovenstvu zjednati, a to tím spíše, poněvadž církevní zákonodárství tehdejší takovýmto výsadám nasvědčovalo. Ale nemoha u zemského knížete nic pořiditi, odebral se na počátku roku 1187 k císaři Bedřichu I. Rudovousovi žalovat na zemského knížete. Císař přijal jej přívětivě, jako všechny cizince ochrany jeho hledající a moc jeho rozmnožující, ale odložil rozhodnutí až k říšskému sněmu, který byl rozepsán do Řezna k měsíci březnu. Český kníže Bedřich byl tam pohnán, ale nepřišel osobně, nýbrž poslal zástupce. Průběh sněmu popisuje nám Jarloch takto: „Nadešel den, v němž za předsednictví nejjasnějšího císaře Bedřicha v soud vešel biskup s knížetem Bedřichem před knížaty celé říše. Obhajcem biskupa byl markrabí, jménem Děd, muž velice výmluvný, kterému jako zástupci biskupa proti knížeti, když pro mnohé křivdy na něho se domlouval, tento skrze svého zástupce takto prý odpověděl: „Všem jest známo, že pražský biskup mým jest kaplanem, tak jako všichni předchůdcové jeho byli kaplany mých otců a dědů; rozhodněte, prosím, jest-li jemu dovoleno poháněti svého pána, nebo jsem-li já povinen spravedlivě odpovídati svému kaplanu“. Této řeči jali se všichni hned odporovati, zejména arcibiskupové a biskupové, řkouce, „že pražský biskup podobně německým biskupům vší poddanosti ke knížeti má býti úplně prost, samému pouze císaři poddán nebo podroben, jehož říše jest knížetem, jehož navštěvuje sjezdy, od něhož přijímá žezlo a investituru“. Na kteroužto svobodu žádal biskup i obdržel královskou výsadu zlatou pečetí zpevněnou (regale privilegium aurea bulla munitum, t. j. obdržel císařský list s přivěšenou zlatou pečetí čili bullou), která za dnův onoho biskupa mnoho platila, později však nic“, — dokládá nikoli bez bolesti tentýž letopisec.*)

Tak bylo říšské knížetství pražského biskupa slavně císařem Bedřichem Rudovousem a říšským sněmem v Řezně

*) L. c. II. 480.

prohlášeno a císařská listina se zlatou pečetí na to vydána. Pražský biskup stal se rovným českému panovníku. Císař provedl svou a zřídil tak na oslabení moci české dvojici vlády v Čechách. Dobře praví Palacký: „Ba věru, až jenom dvé knížat panovalo v Čechách, jeden druhému nepodléhajíce, a třetí nad to v Moravě: pak arci nebylo se obávati více, že by Čechové a Moravané mohli nebezpečnými se státi říši německé, jakkoli pověstné a děsné bylo jejich udatenství. Ale na štěstí politika tato nedařila se dlouho, neboť i dnův původa jejího, hrozného Bedřicha Rudovousa, bylo již na mále“,*) († r. 1190). Český kníže Bedřich zemřel 25. března r. 1189 bez dědiců mužského pohlaví. On nepodrobil se usnesení říšského sněmu řezenského a vybíral daně od duchovních dále.**) Jeho nástupci na stolci českém byli Kunrát Ota (1189—91), po něm Václav II., syn Soběslavův, proti němuž provedl kníže-biskup Jindřich Břetislav, že Přemysl Otakar I., syn krále Vladislava II. stal se knížetem českým (r. 1192). Kníže-biskup slíbil za to císaři Jindřichu VI. 6.000 hřiven stříbra a zaručil se mu za to osobně. Jelikož Přemysl Otakar I. pouze část oné summy splatil a ostatní splatiti se zdráhal, udělil císař Jindřich VI. knížeti a biskupu Jindřichu Břetislavovi Čechy v léno, darovav mu ostatek dluhu. Přemysl Otakar I. byl přinucen ustoupiti, a kníže Jindřich Břetislav spojil od r. 1193—1197 jakožto vojvoda a biskup vládu světskou s církevní. Umřel v Chebu, přijav s příkladnou nábožností sv. svátosti, 15. června r. 1197. Po jeho smrti zvolili čeští pánové r. 1197. Vladislava III., syna krále Vladislava II., za knížete.

První péčí nového knížete bylo, odstraniti knížecí důstojnosť pražského biskupa v říši římské, kterou proti všemu právu trhala se jednota země. Učinil to způsobem velmi opatrným. Jarloch vypravuje: „Kníže Vladislav III. obeslal ke dni 1. listopadu r. 1197 a svolal duchovenstvo a lid do Prahy, kázal opatům, též proboštům a kanovníkům všem dostaviti se, jakoby s nimi jednati chtěl o biskupské volbě. A tak jsme

*) Déjiny národu Českého. V Praze 1854. I. 2., 89.

**) Jarloch, Prameny II. 481.

se sešli a nalezli, že mu již namluveno od jeho dvořanův, aby neustanovoval takového, který by někdy mohl vzpírati se. A to se též stalo. Neboť jednoho z kaplanů svých, jménem Milíka příjmím Daniele, nám až posud neznámého, ustanovil biskupem, odepřev duchovenstvu všelikou volbu, poněvadž ze závisti proti zemřelému biskupovi ho valně nemiloval. Tam jsme viděli a dosti těžce nesli, že týž Daniel biskupstvím ozdoben, pokleknuv slíbil člověčenství řečenému knížeti Vladislavovi na úkor staré svobody a na ujmu výsad císařských, které svědčí, že investitura biskupů, pražského a olomuckého, císaři přísluší, a že pražský biskup jest knížetem říšským, což až do tohoto biskupa starobylý zvyk připouštěl, ale co s tímto za své vzalo“.*)

Tedy kníže nedal voliti biskupa vyšším duchovenstvem, jak od nějakého času se dělo, nýbrž sněmem, jak dříve právem bylo, a představil sněmu Milíka za biskupa, a sněm svým souhlasem ho přijal. Zvoleného investoval sám kníže Vladislav III., nemaje nijakého zření na císaře, v jeho statky, při čemž nový biskup učinil knížeti přísahu poslušnosti (hominium), čímž prohlásil, že biskup a duchovenstvo české mají své zemské statky od českých panovníkův a nikoli od císařův, a že jsou poddanými českého knížete a nikoli císařovými. Duchovenstvo neslo tuto změnu velmi těžce, jak viděti ze slov Jarlochových, a mělo ji „na úkor staré svobody“ a „na ujmu výsad císařských“; avšak ona „stará svoboda“ byla ještě velmi mladou, pocházejíc vlastně teprve z r. 1187, a „výsada císařská“ byla přiosobeným bezprávím na českém státě. Rázností a statností knížete Vladislava III. pominula císařská investitura pražských biskupů.

Když po smrti císaře Jindřicha VI. táhl proti Vladislavovi III. se silným vojskem ku Praze jeho bratr Přemysl Otakar I., tu na radu biskupa Daniele odřekl se Vladislav dobrovolně vlády v Čechách, kteréž 6. prosince r. 1197 ujal se Přemysl Otakar I.; Vladislav III. přijal od bratra svého celou Moravu pod titulem markrabství jakožto léno koruny české a nikoli říše římské. O Vladislavu III. praví krásně Palacký: „Spani-

*) L. c. str. 513. 514.

lost duše Vladislavovy dokázala se zvláště tím, že až do své smrti zůstal neproměnně věrným bratrovi a pánu svému, jakkoli často naskytovala se mu příležitost v bouřích následujícího věku, potáhnouti k sobě moc větší. Jisté jest, že k takovéto mírnosti nevedla ho bratrská láska samojediná, nýbrž i láska k vlasti a zdravý rozum politický.“ *) Vladislav III. zmařil záměry císařovy, roztrhati Čechy na vojvodství české, markrabství moravské a knížetství pražského biskupa, jemuž by v brzku bylo nutně následovalo knížetství biskupa olomouckého. Ona první tři panství byla již zřízena, ale Vladislav odstranil je a stal se tak „zachovatelem“ českého státu.

Vlastenecký biskup Daniel II. (1197—1214) musil krutý boj podstoupiti s jednou částkou svého duchovenstva, která to těžce nesla, že se vzdal říšského knížetství a podrobil se českému panovníku. Svatovítský kanovník Arnold, jenž spolu byl proboštem kollegiatní kapitoly v Sadské, podal r. 1198 žalobu k Apoštolské Stolici na biskupa Daniele, že jest synem kněze, a tedy dle církevních zákonů neschopným k biskupství, že prý byl zjevně ženat, že jest oddán opilství a jinak ještě pohoršlivý život vede, a že „proti výsadě kostela pražského císařskou štědrostí mu propůjčené a Apoštolskou Stolicí potvrzené, člověčenství (přísahu poslušnosti, hominium) českému vojvodovi učinil, a regalie (statky) od něho přijal, takto podrobuje pražský kostel služebnosti“. **) Papež Innocenc III. nařídil arcibiskupu magdeburskému, aby žalobu vyšetřil. Biskup Daniel dostavil se osobně do Halle před delegovaného soudce apoštolského, ale hned v prvním výslechu ukázalo se, že Arnold jest bídným pomluvačem který musil v rouše kajícím a bos kleče odprošovati biskupa a slíbiti věčné mlčení. Avšak pokořený Arnold nemlčel, nýbrž odebral se osobně do

*) Dějiny národu Českého I. 2., 107.

**) Quod contra ejusdem ecclesiae privilegium, imperiali ei liberalitate concessum et per sedem Apostolicam confirmatum, hominium duci Bohemiae praestitisset et regalia recepisset ab eo, sic subjiciens Pragensem ecclesiam servituti. Innocentii III. Epp. V. 29. Jak spletený právní názor měl Arnold, viděti z toho, že pražské biskupství nadali čeští panovníci; císař nedal mu pranic.

Říma, obnovil tam své žaloby a pohnul Innocence III., že pohnal biskupa do Říma ke dni velikonočnímu r. 1200. Biskup nemoha osobně se dostaviti, poslal do Říma zástupce. Spor vlekl se delší dobu; Arnoldovy obžaloby ukázaly se býti křivými; rozhodnutí bylo konečně ponecháno solnohradskému arcibiskupovi Eberhardovi. Daniel očistil se dle předpisu církevního přísahou, kterou k jeho prospěchu učinili biskupové řezenský a hamburský, a opatové břevnovský, sázavský a kladrubský. Potom odebral se Daniel r. 1202 osobně do Říma, kde byl od papeže Innocence III. co nejpřívětivěji přijat. Papež uznal osobně jeho nevinnost a poslal jej domů s listem z 5. května r. 1202, v němž poručil pražské kapitole, aby mu veškerou poctivost a poslušnost jakožto svému pastýři prokazovala.*) Hlavní žaloby Arnoldovy a jádra jejího, že Daniel vzdal se říšského knížetství a učinil přísahu poslušnosti českému vojvodovi, papež si nevšimnul. Krásně posuzuje Palacký počínání Innocence III. řka: „Nelzeť neuznati, že Innocentius III. získal sobě tehdáž nemalou o Čechy zásluhu, nevšimnuv sobě žaloby o závazku poddanosti pražského biskupa, i potvrdiv tím prostředně podrobenosť církve pražské ve věcech světských pod vrchmocí králů českých“.**)

Poněvadž král Přemysl Otakar I. dle přání papežova od císaře Oty IV. odpadl a hlavně o volbu sicilského krále Bedřicha, syna císaře Jindřicha VI., za krále římského se přičiňoval a ji také provedl, vydal nový římský král Bedřich II. v Basileji ve Švýcarsku 26. září r. 1212 pro Čechy důležitou listinu ještě pod zlatou bullou sicilskou.***) Touto listinou pojistil králi Přemyslu Otakarovi a nástupcům jeho královskou důstojnosť na věčné časy, potvrdil všechny výsady království českému od císařů propůjčené, rozmnožil je a vzdal se výslovně investitury biskupů v říši české řka: „Právo a moc investovati biskupy království jeho propůjčujeme jemu a dědicům jeho, avšak tak, aby oni (biskupové) těšili se svobodě a bez-

*) Innocentii III. Epp. V. 29. ed. Baluz.; ap. Erben Reg. I. str. 209. Nr. 465.

**) I. 2., str. 118.

***) Erben Reg. I. c, 581. str. 247.

pečnosti, kterou mívali od našich předchůdců". Tak bylo značného kusu samostatnosti říše české proti císaři našimi panovníky Vladislavem III. a Přemyslem Otakarem I. dobyto.

Král Přemysl Otakar II. udělil biskupovi Janu III. z Dražic (1258—1278) a všem jeho nástupcům název „*knížete*", kterýž od těch dob až podnes mají pražští arcibiskupové.

Vliv císařů na volby pražských biskupovi za časů císařské investitury bije každému do očí, když uvážíme, kdo za biskupy byli ustanoveni. S podivením jest každému, že tolik cizozemců na pražský stolec dosedlo. Prvním biskupem byl cizozemec Dětmar, magdeburský mnich, rodem Sas, krajan císaře Oty I. Ačkoli tenkrát obřad slovanský byl v Čechách panující, přece vedle něho byl též hojný latinský; bylo zde latinské duchovenstvo při chrámě sv. Víta; byla zde výborná latinská škola v Budči, kde sv. Václav nabyl vzdělání jako nějaký kněz nebo biskup. Druhým biskupem byl náš sv. Vojtěch, třetím Strachkvas-Křišťan, bratr vojvody Boleslava II., který vlastně nebiskupoval, byv při začátku biskupského svěcení raněn mrtvicí v kostele v Mohuči (998); čtvrtým novokorbeyský mnich, rodem Sas, tedy cizozemec Thiddag (Tedagus, Deodatus 998—1017), kterého císař Ota III. přímo jmenoval. Náš letopisec Kosmas okrašluje tuto věc takto: „Kníže Boleslav II., když viděl, že kostel pražský zbaven jest svého pastýře, vypravil posly k císaři Otovi III., žádaje, aby české církvi dal ženicha, zásluhami hodného. — Neboť oznamoval, že nebylo té chvíle v celých Čechách duchovního biskupství hodného. Hned císař, rozmnožitel říše Otto, jak jest byl ve věcech božských i lidských velice opatrný, svoliv k žádosti jich, počal jak nejpilněji přemýšleti, kterého by ze svých nejschopnějšího k tomu tak těžkému povolání vypravil duchovního. Právě byl u dvora královského kaplan jménem Tehdak, dobrými mravy a skutky ozdobený, ve svobodných uměních obzvláště vzdělaný, rodem ze Sas, jazyku slovanskému dokonale vyučený. Toho, ježto jej příhoda naskytla, celá rada královského dvora i císař sám velice potěšen za biskupa pražského kostela zvolil a schválil, a poslav k arcibiskupu mohučskému nařídil, aby jej brzy za biskupa posvětil".*)

*) Lib. I. 31. Prameny II. 46. 47.

Jeho nástupcem byl opět cizozemec Ekkard (1017—1023); kníže Oldřich chtěl míti biskupem svého kaplana Přibislava, lid učeného Horše z Budče, duchovenstvo však zvolilo probošta Ekkarda, příbuzného císaře Jindřicha II. Býval prý mnichem břevnovským, ale potom byl 23 léta opatem v Naumburku, kterým se již připomíná okolo r. 996. Jako opat byl povolán do Prahy za probošta kapitoly u sv. Víta, a brzy potom nebo hned potom za pražského biskupa zvolen. Patrně rozhodoval zde vliv císařův, neboť Ekkard neměl pražádných zásluh o církev v Čechách. Šestý biskup Izzo (1023—1030) pokládá se za Čecha z rodu Buziců; sedmý, Šebíř (Severus 1030—1067), byl Čech. Mezi prvními sedmi, vlastně šesti biskupy byli tedy tři cizozemci.

Po smrti Šebířově chtěl míti Vratislav II. biskupem opět cizozemce Lance, probošta litoměřického. Právě tou dobou táhl proti Polákům a rozbil tábor u Dobenína pobíže Nového Města nad Metují. Sem svolal zemský sněm čili spíše proměnil tábor v zemský sněm k volbě biskupa: sedě na stolci knížecím představil sněmu Lance za biskupa, vychvaloval ho a odevzdal mu prsten a berlu na znamení, že ho za biskupa volí. Ale Čechům již překypěla žluč s cizozemci na biskupském stolci, jmenovitě když zde český princ Jaromír, bratr Vratislavův, určený od otce, aby jednou byl pražským biskupem, cizozemci ustoupiti měl Místo obyčejného plesání a přizvukování nastalo po slovech Vratislavových veliké reptání. Nádvorní župan čili palatin Kojata Všeborovic, přední tehdáž mezi pány českými, jemuž to bylo příliš nesnesitelné, jakož byl pravdomluvný a ve slovech jednoduchý, stoje po pravé ruce Oty, bratra knížete, silně ho štouchl do boku řka: „Co stojíš? Zdali bude osel hráti na housle? Proč se neujmeš bratra svého? Což nevidíš, že se bratr tvůj, syn knížecí, odstrkuje, a příchozí a cizozemec, který přišel do této země bez kalhot, na biskupskou stolici se povyšuje? Ale však ruší-li kníže přísahu otce svého, odstup to od nás, aby duše otců našich u Boha pro takovou přísahu odpovídaly nebo trest trpěly. Vímeť a zasazujeme se o to, jak můžeme, že otec váš Břetislav nás a otce naše přísahou pod věrou zavázal, aby po smrti Šebíře biskupa

bratr váš Jaromír byl biskupem. Anebo nelíbí-li se ti bratr tvůj, proč se ti zdá sprostým duchovenstvo naše domácí, nemálo četné a učené, rovněž jako tento Němec? O! jen kdybys měl tolik biskupství, kolik spatřuješ kaplanů v této zemi rozených, biskupství hodných! Nebo myslíš, že by cizozemec nás více miloval a více této zemi přál nežli domácí? Taková zajisté jest přirozenost lidská, že každý, buď si z kterékoli země, netoliko více národ svůj miluje nežli cizí, nýbrž že by, kdyby mohl, cizí řeky do vlasti své obrátil. Bratr tvůj, blahoslavené paměti Spytihněv, něčemu rozuměl, jenž jedním dnem všechny Němce z této země vypudil. Ještě žije císař římský Jindřich, i ať žije. Kým ty sám sebe činíš, když jeho moc sobě osobuje berlu a prsten podáváš hladovému psu? Zajisté neprojde tobě ani biskupu tvému bez trestu, pokud živ bude Kojata, syn Všeborův".*) Po této prudké řeči uchopil Kojata se Smilem Božejovicem, županem žateckým, bratry Vratislavovy Kunrata, Otu a Jaromíra za ruce, a vystoupili z tábora s pohrůžkami. Větší část vojska postoupila po nich a rozbila tábor u hradu Opočna. Vratislav II. povolil a tak stal se Jaromír biskupem. Ale Smil a Kojata musili se útěkem zachovati přede mstou Vratislavovou.**)

Z následujících biskupů byli cizozemci: Heřman (1099—1122), rodem Němec z Utrechtu, který se opovržlivě vyjádřil o svatosti sv. Ludmily; Menhart (1122—1134), Němec z Bamberka; Bedřich (1168—1179), syn falckraběte Putelendorfského, Sas, příbuzný královny Judity, choti krále Vladislava II., kterýž ani česky mluviti neuměl; Valentin (1179—1182), Durynk, 15. to pražský biskup.

Mezi 15 biskupy bylo tedy sedm cizozemců; avšak když za 17. biskupa Daniele císařská investitura přestala a její místo investitura českých králů zaujala, přestali cizozemci dosedati na prestol sv. Vojtěcha, poněvadž nebylo více zření k císaři, který žádného vlivu více na obsazování pražského stolce neměl.

Pro zdatný rozvoj a rozkvět církevního, státního a národ-

*) Kosmas l. I. 23. Prameny. II. 97. 98.

**) L. c. l. I. 24. Prameny. II. 98. 99.

ního života v českém státě bylo zřízení pražského arcibiskupství nutností. Avšak zříditi je bylo pro odpor císaře a mohučského arcibiskupa obrovskou prací. Jak dějiny ukazují, mohlo pražské arcibiskupství býti zřízeno, když se dostavily čtyři podmínky, které byly: 1. mocný a ochotný papež, 2. mocný český panovník, 3. malomocný císař a 4. malomocný mohučský arcibiskup. Teprve když všechny tyto čtyři podmínky se dostavily, mohla a také byla zřízena pražská metropole; nežli však se dostavily, uplynulo 375 let. Neboť když jedna podmínka chyběla, nemohlo při vší dobré vůli ostatních činitelů arcibiskupství v Praze býti zřízeno.

§. 3. Zřízení pražského arcibiskupství od Boleslava Chrabrého. Sv. Gaudentius Radim, Slavníkovec, první arcibiskup pražský. Kratinké trvání tohoto arcibiskupství.

S mocným a zbožným vojvodou Boleslavem II. († 999) klesla do hrobu též velikosť, mohutnosť a sláva české říše vinou jeho nejstaršího, ničemného syna a nástupce, Boleslava III. Ryšavého. Za to povznesla se na severových chodních hranicích českých říše polská. Její panovník Boleslav Chrabrý, syn Mečislava a naší české princezny Dúbravky, vpadl okolo r. 999 do říše české a dobyl Krakova, starobylého hlavního sídla Charvátů, které povždy zůstalo v rukou Poláků. Pádem Krakova ztratily Čechy v krátkém čase všechny okolní země: Halič, Slezsko, Slovensko i Moravu. Když r. 1002 Čechové ničemného Boleslava III. vypudili, povolali za jeho nástupce Vladivoje, syna české Dúbravky a bratra Boleslava Chrabrého (r. 1002), kterýž jenom několik měsíců panoval a stále jsa trápen žízní na počátku roku 1003 zemřel. Po kratinkém opětném panování Boleslava III. zmocnil se Boleslav Chrabrý po Velikonoci r. 1003 Čech, učinil Prahu hlavním sídlem své česko-polské říše, *) a tak dosáhl toho, po čemž již několik let

*) Martini Galli (psal 1115—1135) Chronicon (825—1118) lib. I. 6. ed. apud Pertz: Monum. Germ. Hist. SS. IX. 428.: „Ipse (Boleslav Chrabrý) Moraviam et Bohemiam subjugavit et in Praga ducalem sedem obtinuit, suisque eam suffraganeis deputavit." — Adelboldi Vita Henrici II.: Bulizlavus, Mesiconis filius, jucunditatem Pragae et amoenitatem Bohemiae, promissae praeponit amicitiae. ap. Pertz VI. (SS. IV.) 694.

toužil a k čemu s veškerým úsilím pracoval. Byla zde česko-polská veleříše, rozprostírajíc se od Českého lesa až k Bugu a od Dunaje až k Východnímu moři, s hlavním městem Prahou.

Snahy Boleslava Chrabrého podporoval papež Sylvester II. (999—1003). Tento papež, chtěje míti oporu proti násilnostem Němců, staral se o to, aby na hranicích říše římsko-německé povstaly dva samostatné státy, které by přehmatům Němců čeliti mohly; a to bylo Polsko a Uhersko. Boleslav Chrabrý vyjednával s tímto papežem o královskou korunu a zřízení samostatné polské metropole. Vyjednávání dařilo se výborně; papež dal pro něho zhotoviti stkvostnou královskou korunu *) a určil Radima čili Gaudentia, bratra sv. Vojtěcha, za polského arcibiskupa. Avšak při tomto vyjednávání pomýšlel Boleslav Chrabrý již na Prahu, kterou chtěl učiniti sídlem metropolitním své veleříše, a seznámil se svým záměrem papeže. Radim čili Gaudentius byl jmenován od papeže Sylvestra II. arcibiskupem polským, ale otázka jeho sídla, bude-li to Hnězdno nebo Praha, byla ponechána otevřenou do času, kdy jisté události se dostaví. Proto bratr sv. Vojtěcha, Radim čili Gaudentius, jsa v Římě přítomen a do všech vyjednávání zasvěcen, podepsal soudní nález ve při Hugona, opata z Farfy, formulí: „Já, Gaudentius, arcibiskup u sv. mučeníka Vojtěcha, srovnávám se.“ **) V prosinci r. 999 tedy neměl polský arcibiskup ještě pevné sídlo vykázané. Jeho podpis jest v dějinách velikou zvláštností; podepsal, neudav svého sídla; podepsal formulí, která se sice na Hvězdno hodila, ale též pro Prahu platiti mohla.

O tomto veškerém vyjednávání věděl císař Ota III. právě v Římě meškající, jemuž to nemohlo býti lhostejno, aby podáním královské koruny zmizela německá svrchovanost nad Polskem, kterou Mečislav I. uznal a Boleslav Chrabrý posud uznával. Proto chtěl ona vyjednávání sám do ruky vzíti, papeže předejíti, a na místě o stavu věcí se přesvědčiti. Vedle pouti ke hrobu sv. Vojtěcha byl to druhý účel jeho cesty do Hnězdna. Na tuto pouť nastoupil s velikým průvodem, v němž byl i Gaudentius, a přišel r. 1000 do Hnězdna. Boleslav přivítal jej

*) Biskup Hartvik in Vita s. Stephani seu Majori cap. 2. n. 11. Bolland. Acta SS. 2. Septb. (Septb. I. 566.).

**) Ap. Murator., Scriptores ital. II. 6. 502.

s velikou slávou a poctil dary veliké ceny. Ota III. srozuměv se s přítomnými knížaty, sňal korunu se své hlavy, položil ji na hlavu Boleslavovu, korunovav jej tak za krále. Za říšský prapor dal mu hřeb s kříže Kristova s kopím sv. Mořice, učinil jej svým bratrem a spolupůsobitelem při obnovení říše a nazval jej přítelem a druhem římského národa (Imperator cum fratrem et cooperatorem imperii instituit, ac populi romani amicum et socium appellavit). „Mimo to též co do církevních důstojností, cokoli k císařství náleželo v království polském, neb v jiných krajinách barbarů, kterých dobyl nebo dobude, propůjčil jeho a nástupců jeho moci, kterou smlouvu papež Sylvester sv. římské církve výsadou potvrdil.“ *)

O církevních otázkách děla se mnohá vyjednávání. Co se všechno dělo, pozná čtenář nejlépe, když sem náležející prameny slovně uvedeme: Dětmar Meziborský praví: „Císař Ota III. přišel bosýma nohama (do Hnězdna), byl od jeho (poznaňského) biskupa uctivě přijat, do chrámu uveden a vyzván, aby hojnými slzami sobě milosť Kristovu orodováním mučeníka Kristova vyžádal. Bez průtahu zřídil tam arcibiskupství, jak doufám, řádně, avšak bez souhlasu jmenovaného biskupa, jehož diecési veškerá tato krajina podrobena jest, a propůjčil je bratru svrchu řečeného mučeníka, Radimovi, a podřídil mu Reinberna, biskupa kolobřezského, Poppona krakovského a Jana vratislavského. Unger, biskup poznaňský, byl vyňat.“ **)

*) „Insuper etiam in ecclesiasticis honoribus quitquid ad imperium pertinebat in regno Polonorum, vel in aliis superatis ab eo vel superandis regionibus barbarorum, suae suorumque potestati concessit, cujus pactionis decretum papa Silvester sanctae Romanae ecclesiae privilegio confirmavit.“ Martini Galli Chronicon, lib. I. 6. ap. Pertz, Monum. Germ. Historica XI. (SS. IX.) 429.

**) Chronicon l. IV. 28. Pertz V. (SS. III.) 781.: „Nudis pedibus suppliciter advenit (do Hnězdna), et ab episcopo ejusdem Ungero venerabiliter susceptus, ecclesiam introducitur et ad Christi gratiam sibi impetrandam martyris Christi intercessione profusis lacrimis invitatur. Nec mora, fecit ibi archiepiscopatum, ut spero legitime, sine consensu tamen praefati praesulis, cujus dioecesi omnis haec regio subjecta est; committens eundem praedicti martyris fratri Radimo, eidemque subjiciens Reinbernum, Salsae Cholbergiensis episcopum, Popponem Cracuaensem, Joannem Wrotizlaensem, Ungero Posnaniensi excepto; factoque ibi altari, sanctas in eo honorifice condidit reliquias.“

Jak viděti, Unger, biskup poznaňský, nesvolil k tomuto zařízení a zůstal pod arcibiskupem magdeburským, ale nikdo nedbal jeho ohražení, jakož nikdo nestaral se o pražského biskupa Thiddaga, který valnou část své diecése na nová biskupství ztratil.

Annaly čili letopisy Hildesheimské sepsané hildesheimským kapitolním děkanem Thankmarem, který r. 1000 a 1002 ve vážných poselstvích byl při dvoře papežském i císařském, praví k r. 1000: „Císař Ota III. za příčinou modlitby k sv. Vojtěchu, biskupu a mučeníku, vstoupil v čase postním do Slovanska. Shromáždiv synodu zřídil sedm biskupství a dal *Gaudentia*, bratra blahoslaveného Vojtěcha, v hlavním městě Slovanů *Praze posvětiti za arcibiskupa s dovolením římského papeže* " *)

Lambert Hersfeldský praví k roku 1000: „Gaudentius, bratr Vojtěcha mučeníka, *ustanoven jest v Praze arcibiskupem.*" **)

Životopis Meinwerka, biskupa paderbornského, který žil mezi lety 1009—36, od neznámého spisovatele napsaný, nejstarší to opakování Hildesheimských annalů s malými dodatky, praví, že *Gaudentius byl pražským arcibiskupem*; díť: „Toho roku císař vstoupil času postního za příčinou modlitby k sv. Vojtěchu do Slovan, tam shromáždiv synodu zřídil sedm biskupství a Gaudentia mnicha, bratra blahoslaveného Vojtěcha arcibiskupa, který před třemi roky od Prusů byl umučen, ustanovil *za arcibiskupa v Praze.*" ***)

*) Annales Hildesheimenses, Continuatio (994—1040): Imperator Otto III. causa orationis ad s. Adalbertum episcopum et martirem quadragesimae tempore Sclaviam intravit. Itaque coadunata sinodo episcopia septem disposuit et Gaudentium, fratrem beati Adalberti, in principali urbe Sclavorum Praga ordinari fecit archiepiscopum licentia Romani Pontificis." Pertz V. (SS. III.) 92.

**) Lamberti Hersf. Annales: „Gaudentius, frater Adalberti martiris, in Praga archiepiscopus constituitur." Pertz V. (III.) 91.

***) Vita Meinwerci episcopi: „Ipso anno imperator tempore quadragesimali orationis causa ad s. Athelbertum Slaviam intravit ibique coadunato synodo septem episcopia disposuit et Gaudentium, monachum, fratrem beati Athelberti archiepiscopi, qui ante triennium a Prusis martyrizatus fuerat, in Praga archiepiscopum ibidem constituit." Pertz SS. XI. 109.

Dle posledních tří pramenů byl sv. Gaudentius čili Radim na synodě hnězdenské za pražského arcibiskupa ustanoven. Abychom tyto hodnověrné prameny ve shodu s Dětmarem Meziborským uvedli, pravíme:

Císař Ota III. zřídil v Polsku sedm biskupství, z nichž čtyři, t. j. Hnězdno, Kolobřehy, Krakov a Vratislav, hned do života vstoupila, a *ustanovil Gaudentia za pražského arcibiskupa*, který zatím, nežli Boleslav Chrabrý Čechy ke své říši připojí, arcibiskupoval v Hnězdně. Spolu udělil císař Boleslavovi a jeho nástupcům co do církevních věcí v Polsku a krajinách, kterých ještě dobude, plnou moc, což papež Sylvestr II. potom bullou potvrdil.*) Pražské arcibiskupství bylo tedy papežem Sylvestrem II., císařem Otou III. a Boleslavem Chrabrým řádně zřízeno. Hildesheimské annaly praví docela správně, že Gaudentius se svolením římského papeže za pražského arcibiskupa byl posvěcen.

Hnězdenské úmluvy uvedl brzy do života Boleslav Chrabrý. Po Velikonoci r. 1003 vylákal Boleslava Ryšavého k sobě na pomezní kterýsi hrad český, jal a oslepil ho a kázal zavésti kamsi do vnitř Polska, kde zemřel. Potom zmocnil se Čech a Prahy, učinil Prahu svým sídlem a dosadil zde Gaudentia za arcibiskupa. Proto praví Martin Gallus:**) „Odevzdal Prahu svým suffraganům." Tak vstoupilo pražské arcibiskupství do života. Praha stala se metropolí veškeré říše česko-polské, dědičkou prací našich slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda.

Proti tomu však lze namítati, že v těchto dobách byl pražským biskupem Thiddag, který biskupoval v letech 998 až 1017.***) Tu zdá se, že není místa pro arcibiskupování sv. Gaudentia v Praze.

Ale uvedené německé prameny jmenují Gaudentia „pražským arcibiskupem," a polský pramen dí, že „Boleslav Chrabrý odevzdal Prahu svým suffraganům čili biskupům," tedy Gaudentiovi. Co se biskupa Thiddaga týká, byl cizozemcem a

*) Martini Galli chronicon lib. I. 6. ap. Pertz XI. (SS. IX.) 429.

**) Ap. Pertz, Mon. Ger. h. SS. IX. 428.

***) České letopisy; Prameny II. 381.

v zemi neoblíben, byl několikráte nucen opustiti Prahu a zemi, a udržoval se pouze pomocí Ekkiharda, míšenského markraběte, v biskupství, do něhož jím byl uváděn.*) Na biskupa, který za Boleslava III. Ryšavého pomocí cizozemskou se udržoval, neměl Boleslav Chrabrý žádného ohledu. Drže se rozhodnutí císařského a papežského, vyhnal jej asi ze země. Že náš Kosmas o zřízení pražského arcibiskupství Boleslavem Chrabrým nic nepíše, bude příčinou, že o tom buď nic nevěděl, nebo, jsa stoupencem císařské německé potitiky, o tom nic věděti nechtěl.

Nový římský král Jindřich II., zvěděv o důležité změně, která v říši české se stala, vypravil posly k Boleslavu Chrabrému se vzkazem, že mu české země dopřeje, přijme-li ji od něho v léno a bude-li mu ve všem věrně sloužiti, jináče však že zbraní proti němu povstane.**) Byl tedy hotov, opustiti právo Přemyslovců, kteří k němu za pomoc se utekli, kdyby jeho vlastním nárokům bylo dosti učiněno. Čechy byly sice komorní zemí císařskou, t. j. byly zavázány k poplatku, ale nebyly žádným německým lénem čili manstvím, nýbrž samostatným státem. Boleslav Chrabrý nechtěl býti po vůli římskému králi Jindřichu II. (1002 [jako císař 1014] — 1024) a chystal se k válce. Jindřich II. ujal se teď Přemyslovců, Jaromíra a Oldřicha, a začal s ním válku. Kníže Oldřich zmocnil se šťastným nočním přepadením Prahy, z níž byl Boleslav Chrabrý se svými Poláky vyhnán a kde Soběbor, Slavníkovec a bratr sv. Vojtěcha, v pouličním boji padl. Hned na zejtří po dobytí Prahy asi 5. září r. 1004 byl Jaromír za knížete (1004—1012) provolán, po němž následoval jeho bratr Oldřich (1012—1034); oba panovali pod svrchovaností německou. Morava zůstala při

*) Dětmar praví o něm: „Hic in nova educatus Corbeia, medicinali arte optime instructus est.“ Nemocný Boleslav II. povolal jej k sobě a měl se lépe. Po smrti Vojtěchově „auxilio prefati ducis sedem suam is a tertio Ottone ad regendum suscepit; de qua post mortem Bolizlavi senioris ab equivoco ejus et filio sepe expulsus, toties a Marchione Eccihardo reducitur et magnas patitur injurias.“ Chronic. lib. VII. 41. Pertz V. (SS. III.) 854.

**) Dětmar, Chronic. l. V. 19. ap. Pertz V. (SS. III.). 799.

říši polské, kde slovanský biskup, nebo slovanští biskupové úřadovali, až jí r. 1028 na Polácích dobyl Oldřichův syn Břetislav a na vždy s Čechami spojil.

Pádem Boleslava Chrabrého v Praze padlo též pražské arcibiskupství sv. Gaudentia, a Thiddag mohl potom dále v područí německé metropole mohučské biskupovati. *)

§ 4. Pokus knížete Břetislava I. zříditi v Praze arcibiskupství.

Kníže Břetislav I. (1039—1055) jest obnovitelem říše a slávy české. On pojal opět velkolepou myšlenku svých předků, Boleslavů I. a II. jakož i Boleslava Chrabrého, založiti velikou slovanskou monarchii, která by čelila Německu, a spolu vymaniti svou říši z područí metropole mohučské. Dobyv za zmatků panujících v Polsku této říše, přenesl s velikou slávou ostatky sv. Vojtěcha, jeho bratra Radima čili Gaudentia a sv. pěti bratří mučeníků do Prahy. Tito ostatkové platili za štít samostatnosti polské říše a v Praze měli býti pokladem národním velkoslovanské říše, kterou Břetislav na mysli měl. Přenešení těchto sv. ostatků bylo totožné s výpovědí války říši německé a znamením, že kníže se chce od mohučské metropole odtrhnouti a svou samostatnou zříditi. Vydatnou pomocí k církevní samostatnosti měl mu býti sv. Prokop. **)

Sv. Prokop narodil se v Chotouni za biskupování sv. Vojtěcha (982—997) z rodičů zemanského stavu, a jeho řecké

*) Tímto paragrafem opravuji či vlastně doplňuji svůj „Všeobecný církevní dějepis" II. 1. str. 426, kde stojí: „Boleslav Chrabrý pomýšlel na to, Prahu učiniti sídlem své slovanské veleříše a přeložiti do ní sídlo arcibiskupské z Hnězdna. Tuto věc bral tak do opravdy a činil v tom ohledu potřebné kroky v Římě, že mnozí kronikáři jmenují bratra sv. Vojtěcha Radima čili Gaudentia pražským arcibiskupem." On na to nejen pomýšlel a o tom pracoval, ale také skutečně to (dle pramenů) provedl. Praha byla na kratinký čas metropolí čili arcibiskupstvím veškeré říše česko-polské.

**) Dr. Krásl: „Sv. Prokop"; v Praze 1895. Nákladem Dědictví Svatoprokopského. — Hlavní věrohodný pramen života sv. Prokopa jest mnich Sázavský, o němž sr. Prameny II. 238. Jeho zpráva jest základem „Legendy veršované o sv. Prokopu". (Prameny I. 349—359), a latinského životopisu. (Prameny I. 360—366).

jméno „Prokop“ ukazuje k sv. Cyrillovi a Methodějovi, kteří jsouce Řekové v řeckých obyčejích, jim vlastních a milých, si libovali a zálibu v nich svým duchovním synům vštěpovali. Chodil do školy vyšehradské, „kde slavné učení v slovanském jazyku kvetlo“,*) stal se kanovníkem a knězem na Vyšehradě při tamějším slovanském kostele a obrátil na sebe pozornost tím, že se důkladně znal „v slovanském písmě od nejsvětějšího biskupa Cyrilla vynalezeném a kanonicky schváleném“.**) Odřekl se domu, ženy, polí a příbuzných a poustevničil nedaleko svého domova. Zde nalezl jej kníže Oldřich jsa na honbě, učinil svým zpovědníkem a obdaroval hojně. Od této doby spěchalo k němu množství lidu se všech stran, jehož prostředky jsa podporován založil kostel ke cti Panny Marie a sv. Jana Křtitele a spolu klášterní cellu čili osadu, shromáždiv kolem sebe některé řeholní bratry, chtěje takto lidem chudým a opuštěným sloužiti. O něco později proměnil cellu v rozsáhlý klášter dle řehole sv. Benedikta s některými dodatky řehole basilianské a stal se tak původcem „nové řehole“ pro potřeby národa česko-slovanského. O výživu nového štípení pečoval kníže Oldřich. Jeho syn a nástupce Břetislav I. přiměl Prokopa, že přijal důstojnost opatskou, potvrdil a rozmnožil písmem i před svědky darování otcovo,***) pojistil tak trvání tohoto slovanského u lidu oblíbeného kláštera a stal se takořka jeho druhým zakladatelem. Tento klášter měl mu býti štěpnicí domácího kněžstva a řeholnictva a napomáhati k založení samostatné, na Němcích nezávislé církve. Biskup Šebíř požehnal Prokopa za opata, ještě nežli se vydal na válečnou výpravu do Polska.

Záměrům Břetislavovým přál papež Benedikt IX. (1033—1044), jemuž jako každému papeži světová říše císařů byla nemilou, poněvadž byla církevní svobodě nebezpečnou; proto vítal mocnou říši slovanskou na východních mezích Německa. Byl srozuměn se založením slovanského kláštera s jeho slo-

*) Legenda verš. o sv. Prokopu n. 4. Prameny I. 349.

**) Mnich Sázavský. Prameny II. 241.

***) L. c. II. 242—244.

vanskou liturgií, a hotov povýšiti Prahu za metropoli a knížete za krále.

O záměrech Břetislavových a jeho vyjednáváních v Římě věděl dobře císař Jindřich III. a mohučský metropolita Bardo, a poznávali, že hrozí veliké nebezpečenství panství německému v Čechách. Bardo činil proti ztenčení své metropolitní pravomocnosti kroky v Římě, kdež ovšem nic nepořídil, a proto chtěl si pomoci sám. Vypuklať válka česko-německá. Roku 1040 vtrhli Němci dvěma proudy do Čech. Bavoři a Frankové, jimž velel Jindřich III. sám, vtrhli od západu, od severu pak Durynci, kterým velel míšenský markrabě Ekkihard a mohučský arcibiskup Bardo, který tak chtěl mečem zameziti plán samostatné české metropole. Ve vojště německém byli ještě jiní biskupové němečtí, kteří takto německé panství, politické i církevní, nad Čechy s velikou ochotou hájili. Kníže Břetislav byl sice r. 1040 vítězem, ale podlehl německé moci r. 1041. Západní vojsko a severní: císař, Ekkihard a Bardo, spojili se 8. září 1041 před Prahou. Avšak Břetislav nebyl ztracen; blížiloť se podzimní špatné počasí, kde by se Němci nebyli mohli v poli držeti. Tu spáchal pražský biskup Šebíř (Severus) zradu a přešel k císaři. Annalista čili letopisec Saxo praví k. r. 1041: „Mezi tím zvěděl Severus, pražský biskup, že Bardo, mohučský metropolita, chce jej synodálním právem znepokojovati (t. j. před svůj metropolitní soud pohnati), proto že jest zpustošitel polských kostelův, ostatky sv. Vojtěcha a jiných svatých tam odpočívajících loupeží do Čech odnesl, *a pallium u papeže proti právu a spravedlnosti si osobiti chtěl* (t. j. chtěl býti metropolitou). Proto bez vědomí knížete přišel tajně ke králi, ospravedlnil se z toho ze všeho úplně a věrně, a nevěře knížeti, zůstal u krále.“ *) Tak byl válečným neštěstím

*) Saxo ad ann. 1041: Interim Severus, Pragensis episcopus, comperit, Bardonem, Mogontinum metropolitanum sinodali jure eum velle inquietare eo, quod destructor esset ecclesiarum Poloniae, et reliquias s. Adalberti et aliorum sanctorum ibi quiescentium raptu transtulisset in Bohemiam, *pallium autem apud Apostolicum contra jus et fas sibi usurpare vellet.* Idcirco duce ignorante, clam ad regem venit, ac se de his omnibus plene ac fideliter excusavit et ulterius duci non confidens, mansit apud Regem. Pertz VIII. (SS. VI.) 685.

velikolepý záměr Břetislavův zmařen. Břetislav musil s Jindřichem III. učiniti mír, vydati Polsko a upustiti od zřízení samostatné metropole pražské, a zůstati v starém poměru k Německu.

Paměti hodno jest, že metropolitovi mohučskému bylo to „proti právu a spravedlnosti" (contra jus et fas) domáhati se pražské metropole u papeže.

Slovanský klášter sázavský trval dále, a těšil se ochraně Břetislavově, ale nemohl více vykonávati vůdčí úkol v národě českém. Mnich Sázavský nazývá Sázavský klášter *„arciklášterem"* (arcisterium),*) tedy „mateřincem jiných klášterů"; byly-li zde ještě jiné kláštery filiální, které latiníci umlčovali, jako Kosmas umlčel slovanský ráz Sázavy a sv. Prokopa, čili nic, neb jest-li to pouze čestný název, jest nesnadno říci; to ponecháme badání budoucímu.

Sv. Prokop umřel nábožnou smrtí 25. března r. 1053, a biskup Šebíř pochoval jej v chrámě Sázavském, odkudž jeho ostatky r. 1588 přeneseny byly do kostela Všech Svatých na hradě Pražském, kdež do dnešního dne odpočívají. Jeho nástupcem stal se jeho synovec Vít, muž svatý, který horlivě o štípení strýcovo se staral. Nástupce Břetislava I., Spytihněv II., jsa latinskému duchovenstvu zcela oddán, vypověděl asi r. 1057 opata Víta s jeho slovanskými mnichy ze země, kteří se do Uher utekli, a uvedl do Sázavy mnichy latinského obřadu, kterým dal za opata Němce, „člověka plného vášnivé zlosti". Vyhnanství Vítovo trvalo šest let, jak jim to sv. Prokop umíraje předpověděl. Roku 1063 povolal je nástupce Spytihněvův Vratislav II. z Uher nazpět do Sázavy, vyplniv tak všeobecné přání národa.**)

§ 5. Církevní politika krále Vratislava II.***)

Vojvoda Spytihněv II. (1055—1061) chtěl svou knížecí čepici proměniti v královskou korunu a obrátil se s žádostí

*) Prameny II. 248.

**) L. c. Prameny II. 246—248.

***) Srv. rozpravu Dra. Matěje Procházky: „Papež Řehoř VII. a zánik slo-

svou k Apoštolskému Stolci, slibuje za to papežské komoře daň ročních 100 hřiven stříbra. Avšak papež Mikuláš II., nechtěje za tehdejších okolností proti sobě popuditi německý dvůr, poslal mu na místě koruny mitru, t. j. biskupskou kápi hranostajovcu s příslušnou k ní ozdobou. Byl to nový znak důstojenství, avšak bez politického významu.*)

Jeho nástupce a bratr Vratislav II. (1061—1092) pracoval s veškerým úsilím o to, aby onu mitru v královskou korunu zaměnil. Dle názoru středověku nezasloužila však země býti královstvím, která neměla více biskupství a vlastní svazek metropolitní. Se svolením arcibiskupa mohučského Sigfrida a pražského biskupa Šebíře založil tedy Vratislav II. olomoucké biskupství, které papež Alexander II. r. 1063 potvrdil Biskupství to obsahujíc veškeru Moravu dostalo na výživu biskupovu nejstarší církevní majetek na Moravě, hrad Podivín, nynější Kostl (castellum), který vystavěl žid Podiva ku křesťanství obrácený, a snad od něho za časů sv. Methoda církvi a arcibiskupům moravským darovaný. Tento majetek, skládající se ze dvora u Sekyřina Kostela s příslušenstvím, ze vsi Slivnice a z hradu Podivína, ležícího v močálech, jež řeka Dyje a Kobilský rybník ještě v pozdějších stoletích tvořily, ale dnes vysušeny jsou, byl od časů sv. Vojtěcha, kdy Morava s pražskou diecésí se spojila, v držení a užívání pražských biskupů. Za tuto ztrátu dal Vratislav II. pražskému biskupu v náhradu dvanácte nejlepších vesnic v Čechách z komorních statků knížecích dle výběru biskupova, a zavázal se mu ku placení ročních sto hřiven stříbra z knížecí komory.

Olomouckým biskupem stal se Jan. Byl-li to mnich břevnovský, nebo slovanský biskup moravský, jest nesnadno rozhodnouti.**) Podobně rozcházejí se zprávy, kolikátým byl

vanské liturgie v Čechách a na Moravě"; ve sborníku Velehradském. V Brně 1885. Roč. IV. str. 4—44.

*) Palacký: Dějiny národa Českého. V Praze 1848. I. 1, 320.

**) Hradištské letopisy k r. 1067 jmenují ho mnichem břevnovským. (Prameny II. 390). Hynek Krch ve školním časopise „Komenský" v rozpravě: „Moravský biskup Jan (1063—1085) a jeho nástupcové" (č. 4. a násl. 1884) dokazuje, že tento Jan byl slovanským biskupem; neboť

biskupem na Moravě. Z této různosti plyne, že památka slovanských biskupův nevyhynula a někteří i jménem potomstvu se zachovali. *)

Kosmas jmenuje ho jednoduše „mnichem" beze všeho jiného přídavku proti svému obyčeji, a nevypravuje nic o jeho potvrzení císařem a vysvěcení mohučským metropolitou; Hradištské letopisy nejsouce z téhož věku nedokazují nic. Proti Krchovi namítá Dr. Procházka l. c. str. 24., že biskup Jan měl mezi svými kaplany duchovního, jménem Hagena, Němce (Kosmas, Prameny II. 104), který tedy mši sv. po latinsku sloužil. Tato námitka však nemá váhy, poněvadž Jan stav se biskupem obou obřadů, přijal potom i latiníky ke svému dvoru.

*) Augustini Series episcoporum Olomucensium kommentováno v Olomucium Sacrum, Volum. I. (Rukopis v zemském archivě) nezmiňuje se o Vracenovi, ale zná biskupy Jana a Sylvestra mezi sv. Methodějem a prvním olomouckým biskupem Janem. Nejstarší „Olomoucký nekrolog" nezná těchto jmen. Jmenovaný Augustin zvaný Käsebrod (nar. asi r. 1470; † 1513), probošt v Brně a Olomouci, vlastně od něho užité „Granum Catalogi praesulum Moraviae" (Rukopis v zemském archivě; jsou to nejstarší zprávy o posloupnosti a úmrtí olomouckých biskupů) jest pro ně nejstarším pramenem. Dle Käsebroda zemřel sv. Method r. 894, Jan biskupoval 900—926, a Sylvester 942—961. — Jmenované „Granum" mělo asi dva nebo tři spisovatele, z nichž jeden druhého opsal; Augustin Käsebrod opravil něco v řeči a připojil ke katalogu poslední čtyři biskupy až ke Stanislavu Thurzonovi (1497—1540), biskupu jeho času. Základ „Grana" jest asi z 12 století.

Magnoald Ziegelbauer († 1750 v Olomouci), benediktin ze Zwifaltenu ve Wirtembersku, složil z olomouckých archivů „Olomucium Sacrum". (Rukopis v zemském archivě).

Nejstarší „Nekrolog" olomoucké církve z r. 1263 (Ms. Bibl. Cap. Olom. Sig. E. I 40) jmenuje prvního pro Olomouc jmenovaného biskupa Jana ke dni 25. měsíce listopadu biskupem třetím: „VII. Kal Decemb. obiit Joannes, III. episcopus; důsledně pak nazývá Ondřeje čtvrtým, Petra pátým, Jana šestým a Jindřicha sedmým biskupem.

Dle Bočka (Cod. dipl. Morav. I. Praef. XIII.) byla posloupnosť olomouckých biskupů tato: Jan 1063—1086, Wecel 1088—1091; Ondřej 1091—1096; Jindřich I. 1096—1099; Petr 1099—1104; Jan II. 1104—1126; a Jindřich II. Zdik 1126—1151. Olomoucký „Nekrolog" nemá Wecela a Jindřicha I., kteří též v „Series" nejsou, proto zdá se, že nebyli od Apoštolské Stolice uznáváni. Ale kdybychom je i vynechali, přece nedostaneme v počítání biskupů shody. Hradištské letopisy (Prameny II. 393) jmenují k r. 1126 Jana II., kterého „Nekrolog" olomoucký nazývá „šestým", docela jasně „sedmým"; řkouce: „Téhož

Vratislav II. povolal r. 1063 sázavské mnichy z Uher nazpět, ale sám byl milovníkem latinského obřadu a povolal si z Němec latinské kněze za dvorské kaplany. Svého kaplana Sasíka Lance, povýšeného za probošta litoměřického kostela, chtěl místo svého bratra učiniti pražským biskupem a vyvolal tím vzpouru ve válečném táboře u Dobenína. Jeho miláčkem byl německý kaplan olomouckého biskupa Jana, Hagen, jehož v důvěrném poselství poslal do Římu žalovat na křivdy učiněné biskupu olomouckému jeho bratrem, biskupem pražským Gebhardem. Mezi jeho kaplany byl kněz Petr, obojího jazyka, německého i latinského, mocný, kterého v tétéž věci do Říma poslal, když stoupenci Gebhardovi Hagena zajali, nos mu uřízli a tak cestu jeho zmařili. Vojvodský dvůr liboval si v německých kaplanech.

Za Vratislava II. byla latinská liturgie pravidlem veřejného života, k níž přiznával se dvůr, pražský i olomoucký biskup se svými kapitolami, hlavní kostelové a všechny benediktinské kláštery. Ale slovanská liturgie těšila se oblíbenosti u lidu, a slovanský klášter sázavský vynikal vědami a uměním nad latiníky. Jeho poslední opat Božetěch byl výtečný malíř, sochař, řezbář a stavitel,*) kterémuž umění vyučil se doma u svých řeholních bratří, a nikoli v cizině. On zhotovil překrásný obraz Panny Marie ve slohu byzantském, jejž česká knížata poslala darem klášteru chotěnickému (Göttweih) v Rakousích, jejž založil pasovský biskup Altmann. Tento biskup kolísal se, komu by kostel zasvětil, zdali sv. Michalu Archandělu, nebo sv. Petru; tu obdržel tento obraz, políbil

roku 21. dne měsíce února umřel jest Jan, sedmý biskup" a Nekrologium Bohemiae (ap. Dobner. Monum. Bohem. III. 13) praví: „V. Non. Julii obiit Gec., Episcopus Moraviae"; k témuž dni praví „Nekrolog" olomucký: „Obiit Petrus, V. episcopus". Kdo by tento Gec (snad Gedeon) byl, nelze říci. Okolo r. 1166 byl Gec (Gedeon) biskupem krakovským. (Cod. Dipl. Poloniae. Varsaviae 1858. III. 6. ed. Bartoszewicz).

Ze všech těchto zpráv plyne, že paměť slovanských biskupů na Moravě se zachovala, a oni za biskupy olomoucké počítáni byli, i když latinské biskupství tam zřízeno bylo.

*) Mnich Sázavský, Prameny II. 249.

jej s velikou uctivostí a jaksi božským vnuknutím pohnut hned věnoval čili zasvětil kostel ke cti Panny Marie.*)

Vratislav II., vida oblíbenosť slovanského obřadu u národa, žádal ve jméně národa, patrně tedy z usnešení sněmu, na papeži Řehoři VII., aby svolil k užívání slovanského obřadu, „poněvadž toho národ jednoduše žádá, nábožní mužové trpí a prvotní církev dopouštěla". S touto žádostí poslal do Říma Felixe, později míšenského biskupa, a svého synovce a kaplana Jindřicha, kteří mimo to měli ho ospravedlniti, proč se přidržuje římského krále Jindřicha IV., a spolu prositi papeže, aby do Čech legáta poslal, by některé věci, zevrubněji neurčené, rychleji mohly býti vyřízeny. Avšak Řehoř VII. zamítl Vratislavovu žádosť za slovanskou liturgii listem z 2. ledna 1080, řka: „Ne bez příčiny zalíbilo se Bohu, aby Písmo sv. na jistých místech zůstávalo tajným, aby snad, jsouc všem úplně jasným, nezevšednělo a v opovržení nepřicházelo, neb od lidí prostředního ducha špatně byvši pochopeno, jich v blud neuvádělo. Též to není žádnou výmluvou, že někteří pobožní mužové to, čeho národ jednoduše žádá, trpělivě snášeli, a neopravivše toho, tak zanechali; vždyť pak i prvotní církev mnohé věci přehlédávala, které potom, když se křesťanství upevnilo a více rostlo, po bedlivém uvážení napraveny byly. Pročež aby se nestalo, čehož Tvoji nemoudře žádají, z moci sv. Petra zapovídáme a Tobě přikazujeme, abys ke cti všemohoucího Boha této marné opovážlivosti všemi silami se vzpíral". (Ne id fiat, quod a vestris imprudenter exposcitur, auctoritate beati Petri inhibemus, Teque ad honorem omnipotentis Dei huic vanae temeritati viribus totis resistere praecipimus).**)

Vratislav II. podal svou prosbu v nepříhodný čas. Mezi papežem Řehořem VII. a králem Jindřichem IV. vzplanul

*) Životopisec biskupa Altmanna praví: „Venit quidam nuntius a ducibus Boëmorum missus afferens episcopo (Altmanno) tabulam egregia caelatura pretiosam, in qua imago sanctae Dei Genitricis Mariae graeco opere formabatur, quae adhuc in eadem ecclesia pro reverentia conservatur. Hanc Deo amabilis pontifex deosculans quasi missam divino oraculo incipiens Te Deum laudamus locum protinus assignavit sanctae Mariae titulo". Vita Altmanni n. 29. ap. Pertz SS. XII. 238.

**) Erben, Regest. Boh. I. str. 70.; Boček, Cod. Dipl. Mor. I. 166. Jaffé, Reg. Pont. p. 433.

totiž již r. 1076 boj o investituru. V tomto boji sesadil Jindřich IV. s 26 biskupy dne 24. ledna r. 1076 ve Wormsu Řehoře s papežství, začež dal papež krále na římském sněmě se 110 biskupy dne 22. února r. 1076 do klatby. Proti vůli a radě papežově zvolili němečtí knížata r. 1077 nového krále Rudolfa, vojvodu švábského, kterého po mnohém a mnohém otálení Řehoř VII. konečně uznal. Po boku Jindřicha IV. bojovali všichni svatokupečtí biskupové a opatové.

Vratislav II. vstoupil již r. 1075 v přátelské svazky s králem římským Jindřichem IV., měl potom ve všech jeho podnicích proti papeži Řehořovi VII. nejhorlivější a nejúčinnější účastenství a byl často jejich duší.*) Za tohoto stavu poslal papež Vratislavovi II. uvedený list, vyčítá mu v něm mírně a otcovsky, že obcuje s vyobcovanými, nazývá jeho žádost za zavedení slovanského obřadu „nemoudrou“ (quod „imprudenter“ a vestris exposcitur), a „marnou opovážlivostí“ (vanam temeritatem). Papež mluví všeobecně o veškeré zemi české („apud vos“ t. j. v Čechách), kde latinská liturgie vrch držela, a veškeren veřejný život svými slavnostmi, řády a posty řídila. Papežové dovolovali přestup k jinému obřadu jednotlivým osobám z důležitých příčin, ale nikdy celým národům. Papež zakázal slovanský obřad pro celé Čechy na čas, pokud by jeho nutnosti a prospěšnosti svými legáty nevyšetřil. V Rusku uznával Řehoř VII. slovanský obřad, jak svědčí jeho list k Izjaslavovi, velkoknížeti kyjevskému,**) kterýž u něho ochranu proti svým nepřátelům hledal a svou říši papeži v léno nabízel. Papež zakázal slovanský obřad pro veškeré Čechy, nikoli však pro Sázavu, kde právně a kanonicky trval. Papežové Viktor III. (1086—1087) a Urban II. (1088—1099), nástupcové Řehoře VII., které Vratislav II. uznal, odřeknuv se vzdoropapeže Klementa III., nežádali na něm zrušení sázavského kláštera; ano Urban II. přijal přívětivě sázavského opata Božetěcha, který kříž vlastní rukou z dřeva zhotovený ve velikosti vlastního těla na svých ramenou do

*) Srv. Annaly Bertholda, mnicha rychnovského a učeníka kronikáře Heřmana, ap. Pertz Mon. Germ. h. SS. V. 264—326.

**) Bielowski: Monumenta Poloniae historica I. 371.; Pelesz: Gesch. der Union der ruthenischen Kirche mit Rom. Wien. I. 138. nota 30.

Říma donesl a v chrámě sv. Petra postavil, vykonav tak pokání od biskupa Kosmy mu uložené za to, že místo něho králi Vratislavovi II. při jedné veliké slavnosti korunu na hlavu posadil.*) Papež Urban II. přijal tedy od něho, slovanského opata, kříž, dal jej postaviti v chrámě sv. Petra, poněvadž měl velikou uměleckou cenu, a nežádal na něm přestupu k latinskému obřadu; uznával tedy oprávněnosť trvání sázavského kláštera. Papež Innocenc III. prohlásil sv. Prokopa r. 1203 za svatého, a tím uznal i řádnosť slovanského kláštera sázavského. Nikoli papežové čili Apoštolská Stolice, ale vojvoda Břetislav II. zrušil sázavský slovanský klášter.

Papež Řehoř VII. svým slovem „zapovídáme“ (inhibemus) nepronesl konečného rozhodnutí, jak z konce listu plyne, kde praví, že chce poslati do Čech legáty, kteří by náboženské potřeby Čechů na místě vyšetřili, žádaje pro ně průvodcův a jmenuje zvláště českého knížete Fridricha a pak Felixe za takové průvodce. Vratislav však neposlal pro legáty bezpečného průvodu čili bezpečných průvodcův, a zmařil tak sám svou žádosť.

Jindřich IV., byv od vzdoropapeže Klementa III. se svou manželkou Bertou 31. března r. 1084 v Římě znovu na císařství korunován, udělil ke konci dubna r. 1086 na sněmě mohučském Vratislavovi královskou korunu, vloživ mu ji sám svou rukou na hlavu, a kázal arcibiskupu trevirskému Egilbertovi, aby ho ve hlavním sídle jeho v Praze za krále pomazal a korunu na hlavu jeho postavil.**) Arcibiskup Egilbert vyplnil vůli císařskou a korunoval Vratislava II. s jeho manželkou Svatavou v Praze dne 15. června r. 1086 za veliké slávy na království.***)

Avšak ke království nestačil pouze souhlas císařův; byla nutna koruna, kterouž jenom papež propůjčiti mohl. Vzdoropapež Klement III. psal králi, že „neodvádí činže od jeho předchůdců placené, kterou když zaplatí, nalezne sv. Petra

*) Mnich Sázavský, Prameny I. 249. 250.

**) Kosmas l. II. 37. Prameny II. 114.

***) L. c. l. II. 38. Prameny II. 118

k sobě dobročinným". (Beati Petri debitam oblationem . . . debita reverentia dirige, ut ipsum Tibi placatum valeas invenire). *) Vratislav II. měl tedy zaplatiti poplatek 100 hřiven za mitru a dopomoci Felixovi k biskupství míšenskému a pak žádati za královskou korunu. Ale Vratislav toho neučinil, ačkoli Felixovi k míšenskému biskupství dopomohl. V srpnu r. 1087 dal řádný papež Viktor III. vzdoropapeže Klementa III. do klatby se všemi jeho stoupenci. V očích Řehořovců, t. j. skoro veškerého křesťanstva byly všechny úkony vzdoropapežovy a jeho stoupenců neplatnými, tudy i korunovace Vratislava II. za krále, pročež jeho nástupcové byli zase vojvodami bez ohledu na pozdější korunovaci Vladislava II.

Papež Řehoř VII. poslal královskou korunu, meč, prapor a žezlo Demetriu Zvonimírovi, panovníku charvatskému (1075—1087). Slavné korunování bylo vykonáno 9. října r. 1076 v chrámě sv. Petra ve Starém Solině. Zvonimír zavázal se za to papeži k ročnímu placení 200 byzantských dukátů. **)

Řehoř VII. pracoval o to, aby neněmecká knížata, Německu poplatná, z této poddanosti se vymanila a samostatnými se stala. Jeho nastupováním odepřel polský král Boleslav Smělý (1058—1080) říši německé poplatek, dal se r. 1076 k veliké žalosti Němců korunovati za krále, přestal býti „králíkem" a stal se „králem". Tak to učinil k domluvě Řehoře VII. i král uherský Geysa II. († 1077), který maje brannou pomoc od Boleslava Smělého svrhl Šalomouna, Němcům poplatného a na nich závislého, s trůnu a stal se tak ne „králíkem", ale „králem". ***)

Řehoř VII. měl podobný záměr i s Čechy. Když 17. prosince r. 1073 potvrzoval Vratislavovi právo mitry, kterouž od jeho předchůdce papeže Alexandra II. ze zvláštní lásky

---

*) Boček, Cod. Dipl. Mor. I. 174.; Erben, Reg. I. 171. str. 75.

**) Srv. můj „Všeobecný církevní dějepis". Středověk, část I. str. 329.

***) Praví papež: „Rex (Salomo) subdidit se Teutonico regi et „*reguli*" nomen obtinuit". a o něco výše: „Nobis cura est — ut fiat in pace nobilissimum regnum Hungariae, quod hactenus per se viguit, ut „*rex*" ibi non „*regulus*" „*fiat*" (aby v Uhrách byl „*král*" a nikoliv „*králík*"). — Bielowski: Mon. Pol. hist. I. 369.

obdržel, pokračuje v listě takto: „Nechceme, aby za našich časů milosť takové lásky se kolísala; ano, jest-li něco, čím by spravedlivě pevněji uvázána býti mohla, toho žádá si u Boha vyprositi naše starostlivosť".*) Papež těmito slovy takořka ho vybízel, aby u něho za královskou korunu žádal, kterou by mu rád udělil; avšak vybízení papežovo bylo marným. Vratislav II. nesáhl po koruně královské papežem nabízené, nepostavil se po boku spravedlivé věci Řehořovy, nýbrž spojil se s Jindřichem IV., králem německým a římským. On a jeho bratr Jaromír, pražský biskup, stáli věrně po boku Jindřichově proti papeži. Ve všech bojích Jindřichových tekla za něj hojně česká krev, bez kteréž byl by býval na dobro zdrcen od svých nepřátel. Ovšem vyprostil Jindřich českou zemi z poplatnosti říše německé, ale za 4.000 hřiven stříbra a nový závazek, vysílati 300 oděnců ke každé císařské jízdě do Říma ke korunovaci, a propůjčil Vratislavovi II. královskou korunu, kteréž však ani vzdoropapež neuznával, nerceme Řehořovci.

Za pomoc českou, kdyby Vratislav II. byl svoji zbraň spojil se zbraní přátel Řehořových, byl by mu tento udělil královskou korunu, udělal z něho pravého „krále", a byl by zřídil samostatnou metropoli českou; neboť tenkráte nebyl by musil míti nijakého zření ke z církve vyobcovanému králi Jindřichu IV. a kletému arcibiskupu mohučskému Sigfridovi. Tenkráte propásla se vhodná doba, dobyti říši české úplné samostatnosti politické i církevní. Neblahou politikou Vratislavovou zůstala církev česká v úplném područí německém, politickém i církevním. Český biskup, pražský i olomoucký, musil jíti pro berlu a prsten k „německému králi", jemu holdovati a státi se jeho poddaným.

Dle wormského konkordátu z 23. září r. 1122 vzdal se císař Jindřich V. investitury berlou a prstenem, připustil svobodné volby biskupův a opatův a investoval zvoleného v léna žezlem, a to v Německu před posvěcením, v Italii a Burgundu

*) „Neque vero nos in nostris temporibus tantae dilectionis gratiam providente Deo, labefactari volumus; imo siquid est, in quo comitante justitia firmius conglutinari valeat, hoc nostrum apud Deum sollicitudo impetrare valde desiderat". Erben I. 142. str. 59.; Boček I. 144.

po posvěcení na biskupství.*) Jest otázka, kam počítány byly Čechy? Byly počítány za část „říše německé“ (pars Regni Teutonici), nebo za část „císařství římského“ (pars Imperii Romani) jako Italie a Burgund? Na tuto otázku odpovídají nám investitury českých biskupů.

Vyšehradský probošt Jan, byv 29. září r. 1134 za pražského biskupa zvolen, odebral se r. 1135 k císaři Lotharovi II. do Němec, který mu odevzdal odznaky biskupské hodnosti: berlu a prsten, a poslal jej k arcibiskupu mohučskému pro biskupské svěcení.**) Císař řídil se pravidlem pro království německé r. 1135, tedy 13 let po konkordátě wormském, ale spolu tak, jako by tohoto konkordátu nebylo. Podobně stalo se u biskupa olomouckého Jana IV., jak vypravuje Vincenc, pražský kanovník a pokračovatel Kosmův: „Po smrti Jana III., biskupa olomouckého, byl za jeho nástupce dne 19. února r. 1157 zvolen opat Jan z Litomyšle, a pražský biskup Daniel doprovázel jej k císařskému dvoru do Würzburka. Císař Bedřich I. Rudovous udělil mu podle žádosti českého knížete Vladislava II. investituru a poslal ho k arcibiskupu mohučskému Arnoldovi, aby ho za biskupa vysvětil.“***) Nakládal s ním jako s každým jiným biskupem, který náležel ke království německému (Regnum Teutonicum). Totéž stalo se r. 1180, když Eliška, choť vévody českého Bedřicha, která veřejnou správu Čech více nežli muž řídila, vnutila českému duchovenstvu za biskupa svého kaplana Voliše čili Valentina a vnuceného poslala k investituře k císaři, aby jej investoval, po čemž investovaný byl poslán do Würzburka, by tam posvěcen byl od biskupů, kteří mohučského arcibiskupa zastupovali.†) Opět všechno dělo se dle práva království německého.

Z toho, že zvolený český biskup nejprve poslán byl k investituře, a pak svěcen, vyvozují němečtí dějepisci, že Čechy nebyly „částí císařství“ (pars Imperii), ale částí „království německého“ (pars regni Teutonici). ††)

*) Viz tento konkordát v mém „Všeob. círk. dějepise“ II. 1., str. 112.

**) Kanovník Vyšehradský, pokračovatel Kosmův, Prameny II. 223. 224.

***) Prameny II. 426.

†) Letopis Jarlochův, Prameny II. 476.

††) Srv. Mittheilungen des Instituts für Oesterreich. Geschichtsforschung

Z tohoto pokořujícího a nedůstojného stavu chtěl Řehoř VII. Čechy vyprostiti zrušením investitury; chtěl, aby čeští panovníci nebyli „reguli“, ale „reges“. Vratislav II. dopustil se veliké politické chyby, že proti Řehoři VII. spojil se s Jindřichem IV., a třeba proti své vůli učinil Čechy „částí Německa“. Řehoř VII. miloval českou zemi více nežli vlastní její panovník s jeho rádci.

* * *

Ku konci tohoto paragrafu podáme krátký nástin zaniknutí slovanského obřadu na Sázavě.

Sázavský klášter měl čtyři opaty slovanského obřadu: 1. sv. Prokopa; 2. Víta, synovce sv. Prokopa; 3. Jimrama (Emmeramma), syna sv. Prokopa,*) a 4. Božetěcha.

Božetěch byl sice miláčkem krále Vratislava II. a vysoce vzdělán, ale dychtivý slávy lidské, domýšlivý, hněvivý, málo dbalý o kázeň a řád v klášteře a odcizil si tak mnohé bratry Za života Vratislava II. († 14. ledna r. 1092) neopovážil se nikdo proti němu povstati. Ale u jeho nástupce vojvody Břetislava II. usilovali o svrhnutí Božetěchovo četní jeho protivníci, v jejichž čele stáli tři mnichové: Demeter, Kanan a Goliš, z nichž každý si dělal naději, že bude zvolen opatem. I osočovali sami, i skrze své přátele opata u vojvody nejhrubšími žalobami, které však byvše vyšetřovány ukázaly se lichými. Není pochybnosti, že s týmiž žalobami obraceli se i na biskupa Kosmu (1090—1098), který tak nabyl vhodné příležitosti, aby se slovanského kláštera zbavil. Břetislav II., rozmrzev se na neustálé sváry a žaloby slovanských mnichův a z návodu biskupa Kosmy, vyhnal ku konci r. 1096 opata Božetěcha s mnichy z kláštera Sázavského a učinil již 3. ledna r. 1097 s vůlí velmožův a přičiněním biskupa Kosmy břevnovského probošta Dětharta prvním latinským opatem

sv. II. seš. 3. str. 386, Innsbruck. 1881.; kde Huber o této věci se rozpisuje.

*) Sv. Prokop byl ženat; stav se poustevníkem, opustil svou manželku (Mnich Sázavský. Prameny II. 241), s kterou měl syna Jimrama (l. c. II. 245. 246. 248).

na Sázavě, kterého Kosmas 8. března tam dosadil a požehnal. Co se stalo s Božetěchem, jest neznámo. Mnichové rozptýlili se po zemi, z nichž někteří později z milosti v Sázavě výživu obdrželi. Slovanské knihy byly dokonce zkaženy a rozházeny.*) A tím zanikla slovanská liturgie v Čechách.

§ 6. Marná snaha krále Přemysla Otakara I. zříditi v Praze arcibiskupství.

Říši českou, hluboce pokleslou, povznesl opět k lesku vojvoda Přemysl Otakar I. (1197—1230; † 15. prosince 1230), a dosáhl toho, že sám stal se králem a Čechy za království na věčné časy povýšeny byly. Tuto nesmrtelnou zásluhu o Čechy má veliký papež Innocenc III. (1198—1216). Po smrti římsko-německého císaře Jindřicha VI. zvolila strana Hohenstaufská, většina to knížat, mezi nimi Přemysl Otakar I., za krále římského bratra zemřelého císaře Filipa, vojvodu švábského, strana však Velfská, menšina knížat. Otu, vévodu brunšvického. Papež Innocenc III. rozhodl se pro Otu Brunšvického a potvrdil ho za krále římského, poněvadž doufal, že bude obhajcem církve. Přemysl Otakar I. v boji o císařskou korunu stál tedy nejprve na straně Hohenstaufské, pročež král Filip Švábský, chtěje ho k sobě připoutati, udělil mu v odměnu posavadních jeho zásluh 15. srpna r. 1198 v Mohuči královskou korunu a povýšil Čechy na království. Avšak papež Innocenc III. káral Přemysla Otakara listem z 1. března r. 1201, že královské koruny na tom žádal, který královské důstojnosti sám řádně nedrží; nechť prý ji žádá na Otovi, a pak že potvrdí ji Apoštolský Stolec na věčné časy.**) Po vůli papežově přestoupil Přemysl Otakar na stranu Otovu, který mu v Meziboru 24. srpna r. 1203 korunu na hlavu posadil a papežský legát Quido jej pomazal. Papež Innocenc III. uznal toto království Přemyslovo listem z 19. dubna r. 1204 na věky***) a potvrdil všechny výsady nového království v ob-

---

*) Mnich Sázavský, Prameny II. 250. 252.

**) Registr. super negot. R. J. n. 44.; Erben Reg. I. 457. str. 205.

***) Innocent. III. Epp. VII. 49.; Boček, Cod. Dipl. Mor. II. 24.; Erben, Reg. I. 477. str. 218.

jemu, ve kterém je Ota IV. a předešlí císařové potvrdili (listem r. 15. dubna r. 1204). *)

Král Přemysl Otakar I. žádal také na papeži, aby Čechy v církevním ohledu z pravomocnosti mohučského arcibiskupa byly vyňaty a v Praze samostatné arcibiskupství bylo založeno, kterému by se několik nových biskupství podřídilo, udávaje za důvody přílišnou vzdálenost Prahy a Olomouce od Mohuče a různost jazyka slovanského a německého, který tam a zde panuje. Žádost Přemyslovu u papeže podporoval též uherský král Emmerich. Ačkoliv důvody Přemyslovy byly jasny a pádny, přece narazila věc na veliké překážky u papeže pro Mohuč. Papež byl by pro svou osobu rád splnil českou žádost, ale nemohl rychlým svolením k ní ublížiti mohučskému arcibiskupu Sigfridovi II. z Eppensteina (1200—1230), někdejšímu proboštu vyšehradskému, kterého s vyloučením Lipolta ze Schönfelda, stoupence krále Filipa Švábského, sám povýšil a potvrdil, a proti němuž Mohučtí a kapitola nepřátelsky se postavili. Kdyby byl papež hned ke zřízení české metropole svolil, byl pád Sigfridův neodvratný, čehož papež připustiti nemohl, aby strana církevní mocného stoupence v Německu neztratila. Papež nastoupil na cestu dlouhého úřadního vyšetřování a vyjednávání. Listem z 21. dubna r. 1204 odpověděl králi Přemyslovi, že věc potřebuje zralé úvahy, že Apoštolské Stolici musí býti vyložena naprostá nutnost a prospěšnost, možnost a vůle církve pražské (urgens necessitas et utilitas, facultas et voluntas ecclesiae), a zdali v Čechách mohou býti zřízeny diecése; mimo to musí býti otázána církev mohučská, „abychom arcibiskupa mohučského, kterého jsme povýšili, nesvrhovali, a proti němu větší nenávisti jeho církve a města nerozněcovali"; proto posílá legáta do Čech, aby věci na místě vyšetřil, a pravdu potom papeži podal; král ať zvláštními posly sám i biskup i církev (t. j. kapitola) svou žádost obnoví. **) Tedy král měl svou žádost obnoviti a k ní se při-

*) Innocent. III. Epp. VII. 42.; Boček, l. c. II. 23.; Erben Reg. I. 477. str. 217.

**) Innocentii III. Epp. VII 52.; Erben I. 481. str. 219 ; Boček l. c. II. 27.

pojiti pražský biskup Daniel (1197—1214) a stoliční kapitola pražská. Tuto žádosť Přemyslovu oznámil papež listem z 20. dubna 1204 mohučskému arcibiskupu Sigfridovi tázaje se po jeho dobrozdání.*) Téhož dne, co Přemyslovi (21. dubna), psal papež též kanovníkům a úřadníkům mohučským (canonicis et ministerialibus Moguntinis): ani jich nepozdraviv, činí je pozorny na to, že se protiví církvi římské a svému arcibiskupu, a zasloužili by potrestání; ale poněvadž církev mohučská jest zvláště milá dcera a čestný úd Apoštolské Stolice (filia specialis et honorabile membrum Apostolicae Sedis), proto oné žádosti (za zřízení pražského arcibiskupství) hned nevyplnil; proto nařídil nejprve potřebná vyšetřování, aby, kdyby ona žádosť měla býti splněna, postaral se zároveň o církev mohučskou, když totiž se obrátí a nebude nehodnou; jinak ať sobě, a nikoliv jemu, právem připisují, když snad zavrhujíce hlavu nějaký úd ztratí, (alioquin non nobis sed vobis merito poteritis imputare, si forte, qui caput abjicitis, membrum aliquod amittatis),**) totiž Prahu.

Při všem odporu Mohuče není pravdě nepodobno, že by Innocenc III. byl přece zřídil v Praze arcibiskupství, kdyby štěstí válečné ještě téhož roku nebylo se obrátilo proti Přemyslu Otakarovi, čímž povstala nová řada zmatkův a překážek. Otakar utekl s vojíny svými před velikou přesilou Filipa Švábského: byl přemožen, ani bitvy neztrativ. Smířil se s ním a přešel opět na jeho stranu.***) Tak byla zmařena snaha krále Přemysla Otakara I. okolnostmi, s které nikdo nebyl; ani nejmocnější papež Innocenc III. nemohl v Praze zříditi arcibiskupství.

§ 7. Boj biskupa pražského Ondřeje za církevní svobodu a jeho marná práce o zřízení arcibiskupství v Praze.

Za panování Přemysla Otakara I. vyjednával s papežem Honoriem III. (1216—1227) o své újmě o zřízení pražského arcibiskupství pražský biskup Ondřej (1214—1224).

Po smrti biskupa Daniele II. byl za jeho nástupce zvolen

*) Innoc. Epp. VII. 51.; Erben Reg. I. 480. str. 218.; Boček, II. 24.

**) Innoc. Epp. VII. 53.; Erben. I. 482. str. 219.; Boček II. 26.

***) Palacký I., 2., str. 118—121.

Ondřej, muž čistých mravův a nezlomné povahy. Pro biskupské svěcení odebral se do Říma, kdež jej papež Innocenc III. za času všeobecného církevního sněmu Lateranského IV. dne 22. listopadu r. 1215 vysvětil. Navrátiv se domů pracoval o povznesení kázně duchovenstva, jmenovitě aby všichni v bezženství žili, a o napravení křivd, které církev se strany krále, jeho úředníkův a zemských pánů trpěla. Za něho přišlo všeobecné církevní právo v boj s posavadními právními obyčeji v Čechách, k nimž některé přechmaty českých panovníkův a pánů přistoupily. Biskup Ondřej tvrdil, že soudové a popravy krajské nemají nižádného práva a moci nad osobami stavu duchovního, ba ani nad jejich poddanými; zakazoval každý způsob investitury skrze laiky; odpíral platiti daně a konati zemské roboty z církevních statkův, a žádal desátku, který posud v Čechách jen některé statky platily, na celé zemi. Žádostem biskupovým protivil se král, a tu biskup postaviv se proti králi a zemským pánům odešel 26. října r. 1216 do vyhnanství do Říma k papeži Honoriovi III. a vydal po svém odjezdu z Čech 10. dubna r. 1217 interdikt čili zastavení služeb Božích na Čechy. Za to kázal král zabaviti všechny statky pražského biskupství a sp avovati je ku prospěchu královské komory. V tomto boji zabrán byl od světských úřadův i biskupský archiv, a mimo jiné výsady zničen byl též zlatý majestát císaře Bedřicha I. Rudovousa z r. 1187 o knížectví sv. říše Římské pražského biskupství. Avšak mnozí kanovníci a kněží nedbali interdiktu, konali služby Boží a přisluhovali sv. svátostmi. Na žádosť královu zrušil mohučský arcibiskup Sigfrid Eppenstein 29. května r. 1217 interdikt. Papež Honorius ujal se teď pře sám, pokáral 20. července r. 1217 mohučského arcibiskupa, že samovolně interdikt zrušil,*) a psal králi list z 22. června 1217, ve kterém si ztěžuje na křivdy svobodě církevní činěné: že duchovní bývají k soudu světskému poháněni, odsuzováni a popravováni; že král neváží si církevního trestu interdiktu; obcuje s vyobcovanými; osobuje si právo investitury při kostelích; ukládá kněžím neslušné daně (exactiones indebitas) a neplatí desátků ze svých statků, kteréhož příkladu i poddaní jeho následují.**) Král ospravedlňoval se listem

*) Erben, Reg. I. 580. str. 272.; Boček, Cod. Dipl. Mor. II. 94.
**) Erben, Reg. I. 578. str. 270.

z dubna r. 1218, v němž výčitky papežovy se stanoviště posavadního, abychom řekli, českého církevního práva ospravedlňoval a vyvracel.*) Papež i král zaujímali různá stanoviště; proto aby tato stanoviště se srovnala, bylo třeba, aby obě strany slevily ze svých požadavků. O desátku praví na př. král v uvedeném listě ku papeži z dubna r. 1218: „My nemůžeme nutiti svého lidu k desátkům posud nezvyklým, aniž bychom mohli, i kdyby tyto desátky nám a našim potřebám sloužiti měly".**)

Avšak interdikt i papežem stvrzený nebyl zachováván: většina kanovníků konala služby Boží jako dříve, jejich příkladu následovalo duchovenstvo po krajích, a olomoucký biskup Ruprecht, rodilý Angličan, vykonával docela v pražské diecési biskupský úřad v nepřítomnosti Ondřejově. Za to pokáral ho papež přísně 29. března r. 1218 a poručil mu, aby sám interdikt prohlásil, nechce-li býti suspendován.***) Pražští kanovníci byli odsouzeni ke ztrátě svých obročí†) a pohnáni do Říma; nižšímu duchovenstvu shovíval biskup Ondřej s dovolením papežovým pro jeho množství.††)

Po mnohém vyjednávání chtěl král konečně učiniti dosti biskupu Ondřejovi z úcty k Apoštolské Stolici a na zemském sněmě v Kladrubech v lednu r. 1219 bylo ustanoveno, že budoucí obapolná úmluva tyto články obsahovati bude: 1. Biskup sám má právo dosazovati kněze na fary a je sesazovati, avšak bez újmy práv patronátních; 2. biskup bude vykonávati soudy v duchovních věcech (judicia in spiritualibus) nad osobami stavu duchovního dle konstitucí kanonických a Apoštolské Stolice, a světská moc nevloží na ně více násilných rukou; 3. až do návratu biskupova odevzdají se statky biskupské správcům od něho ustanoveným; 4. za všechny škody, které po vyjití svém ze země utrpěl, obdrží ve třech měsících po

*) Erben, Reg. I. 595. str. 278; Boček, II. 95.

**) Nos gentem nostram ad insuetas hactenus decimas non possumus cogere, nec possemus omnino, etiamsi ipsae decimae nobis, nostris deberent usibus deservire. Erben l. c. str. 279.

***) Erben I. 592. str. 277.; Boček II. 101.

†) Erben I. 589. str. 276.; Boček II. 99.

††) Erben I. 599. str. 280.

svém návratu úplné dostiučinění jak od komory královské, tak od osob soukromých; 5. desátky dle obyčeje posud placené budou se platiti, a kde posud placeny nebyly, budou se budoucně dle téhož obyčeje platiti;*) 6. za to slíbí biskup králi povinnou poddanost a věrnost. Listině o tom sepsané**) byla přivěšena pečeť královská a pečeť zemská. Při tom prosil král papeže, aby poslal biskupa do jeho biskupství, připojil k němu legáta, který by sám příčiny jeho stížností vyzkoumal, a odpustil všem prelátům, kteří z poslušnosti ke králi papežských rozkazů poslušni nebyli.***)

Ale k poslední žádosti nesvolili papež a biskup, nechtějíce trpěti bez trestu tak hrubé porušení církevního práva; papež odňal provinilým prelátům jejich důstojnost a obročí,†) ale král hájil jich a nepřipustil na jejich místa těch, které biskup jmenoval, a královské komora nevydala statků biskupských. Papež vydal 2. srpna r. 1219 znova interdikt na Čechy; jako nové stížnosti uvádí se, že poslům papežovým a biskupovým vstup do země se zabraňuje; že na celnicích obyčejný křesťan platí jeden peníz, duchovní však musí platiti 30 penízů; že duchovní domy ke každé vojenské výpravě musí vozy se spíží dodávati (currus magnorum sumtuum).††)

Nastala tedy nová vyjednávání. Biskup Ondřej přišel z Říma až na hranice moravské, kamž mu král s mnohými

*) Decimas secundum consuetudinem hactenus habitam solvemus; et sicubi non consueverunt, solvi de cetero faciemus secundum consuetudinem eandem. Palacký (I. 2., 134.) vykládá tento článek, jakoby král rozšiřoval desátek na veškerou zem; avšak místo: sicubi non consueverunt etc. lze též tak vykládati; že desátek, který na některých místech se platil a nedávno odpírán byl, zase placen bude, t. j. zůstane to při starém placení desátku pouze z některých míst, ale bude všechen správně odváděn.

**) Erben, Reg I. 605. str. 282.

***) L. c. I. 604. str. 282.

†) Erben, I. 609. str. 284.

††) Erben I. 612 str. 286.; Boček II. 109. — Pulkava vypravuje, že žid platil jeden peníz, duchovní však 30 penízů. (In theoloneis, quibus exaccionabantur clerici, judaeus denarium, clericus autem de corona (z tonsury) capitis XXX denarios persolvebat). Prameny V. 128. 129

pány vstříc přišel, ale vyjednávání rozbila se o otázku obnovení výsad pražského biskupství a pravomocnosti nad poddanými církevních statkův: obého žádal biskup, ale král to odpíral; biskup vrátil se tedy s nepořízenou do Říma.

Konečně poslal papež Honorius III., čeho Čechové od počátku žádali, zvláštního legáta do Čech v osobě kardinála-jahna Řehoře od sv. Krescence, a uložil mu, aby poslední dva sporné články, totiž co do obnovení ztracených výsad pražského biskupství a co do pravomocnosti nad poddanými duchovních statků, na místě vyšetřil a rozhodl. Ondřej cestoval za legátem na moravsko-rakouské hranice, kde na hoře Šach*) 2. července r. 1221 nová úmluva mezi mocí církevní a státní učiněna byla u přítomnosti krále Přemysla Otakara I., rakouského vévody Lipolta, kardinála-legáta, biskupů Ondřeje pražského, Ruprechta olomouckého, Jana nitranského a Vavřince vratislavského, mnoha proboštův a opatů z Čech a okolních zemí a též hojného počtu českých pánů. Biskup oznámil a přísahou dosvědčil, kterýž a jaký byl obsah výsad, které církev pražská od předešlých knížat a králů českých i od samého krále Přemysla Otakara obdržela, a jež v půtkách posledních přišly k zničení. Tento obsah přijal král a stvrdil zápisem. Biskupští poddaní byli zbaveni povinnosti konati zemské roboty a sproštěni závazků společné poruky; vyšší poprava čili pravomocnosť nad nimi zůstala králi, avšak důchodové z ní plynoucí měly připadnouti biskupovi; hrad Podivín na Moravě měl býti pražskému biskupství navrácen.**) Suspendovaní preláti dostali milosť a byli do svých obročí zpět dosazeni. Poněvadž zápis králův pouze biskupu a jeho kostelu svědčil, dal se král od kardinála-legáta uprositi a vydal 10. března r. 1222 zápis, kterým ustanovil a vyměřil svobody všech kostelův a klášterů českých vůbec. Ale tyto svobody byly skrovnější proti oněm kostela pražského. Jejich

---

*) Jest to návrší u vesnice Šáchy na Moravě mezi Dačicemi a Studenou na bývalém panství Teleckém.

**) Erben I. 646. str. 300.; Boček II. 123. Originál chová se v archivě pražské metropolitní kapitoly.

poddaní nebyli zbaveni zemských robot a společné poruky úplně, nýbrž z vaznosť k nim pouze zmírněna; právo soudní nad osobami stavu duchovního jakožto majiteli statků vyhradil si král a zavázal se, že jejich přem po každém sněmu nějaký čas věnovati a osobně s nejvyšším kancléřem a některými zemskými pány na soudě zasedati bude; pře jejich poddaných vyjma při krve měly jíti též před krále, který pak je poroučel k rozsouzení cúdě pražské; kostely a kláštery byly osvobozeny od dodávání vozů se spíží, panstvu a vojsku bylo zakázáno noclehovati v klášteřích proti jejich vůli.*)

Papežský legát zrušil potom interdikt, ale biskup Ondřej netroufal sobě zůstati ani po smíření ve svém biskupství. Uslyšev pověsť, jak se zdá lichou, že král a někteří zemští pánové proti jeho životu se spikli, odebral se opět do Říma. Zemřel 30. července r. 1224 v italském městě Cassamaře. Jeho tělesné pozůstatky byly z Italie na Moravu přenešeny a na Velehradě v kostele Panny Marie pochovány. Jeho hlavu přinesl jeho nástupce na stolci pražském Mikuláš (1241—58) do Prahy. Když otec vlasti Karel IV. kapli sv. Václava v chrámě sv. Víta vyzdobil, byla hlava Ondřejova z uctivosti k němu v ní do zdi nad oltářem sv. kříže vložena. Tehdejší kanovník pražský dokládá, že „mnozí hodní a starožitní mužové pokládají a jmenují biskupa Ondřeje svatým, a vypravují o něm, že se někdy zázraky stkvěl“.**)

Za tohoto velikého sporu o církevní svobody v Čechách poznal biskup Ondřej nutnosť samostatné české metropole; viděltě ke své bolesti, kterak jeho mohučský metropolita Sigfrid Eppenstein, místo aby církevních svobod a jeho samého hájil, proti němu na stranu královu se postavil. I snažil se za své přítomnosti v Římě nakloniti Apoštolskou Stolici k tomu, aby v Čechách byla zřízena samostatná metropole, a vybízel papeže s řídkou nezištností, aby z jeho veliké diecése bylo zřízeno arcibiskupství a ještě několik biskupství. Svou nezištnosť

*) Erben I. 651. str. 302.

**) Prameny IV. 539.; 548; Pulkava, Prameny V. 131. O sporu tomto srovnej listiny sem náležející ap. Erben I. str. 270—303.; Boček II. 93—125; Palacký I. 2., str. 127—137.

ukázal dále též tím, že své vlastní zděděné statky daroval a připojil k pražskému biskupství.*) Jeho snaha nalezla příznivého sluchu u papeže Honoria III., který byl hotov zříditi v Čechách arcibiskupství; proto posílaje kardinála legáta Řehoře od sv. Krescence do Čech, nařídil mu spolu vyšetřiti, „zdali v pražské církvi lze zříditi metropoli a více diecési v jeho biskupství"; „neboť tak, jak biskup tvrdí, bude možno utvrditi stav církevní svobody".**) Výsledek svého vyšetřování měl oznámiti papeži.

Ale co dále se stalo, není známo; patrně snaha papežova a biskupova rozbila se o rozmrzelosť královu, který muse povoliti církevní svobodě, nechtěl míti arcibiskupem Ondřeje a vedle něho ještě několik jiných obhajců církve v osobách nových diecésních biskupův, a tak usnula celá věc k veliké škodě české říše a české církve. Jako za Řehoře VII. tak teď za Honoria III. propásla se vhodná příležitosť ke zřízení pražského arcibiskupství vinou krále Přemysla Otakara I., který podávané ruky papežovy z osobní nevole se neuchopil. Tenkráte byly všechny podmínky zde: 1. statný a ochotný papež Honorius III.; 2. mocný český král; 3. císař Bedřich II. zavázaný králi, který by mu nebyl žádného odporu kladl; a 4. provinilý arcibiskup mohučský, který svým počínáním takořka své právo zadal a ztratil, a na něhož žádného zřetele míti se nemusilo. Bohužel, vinou krále Přemysla Otakara I. usnula věc opět na dlouhé časy.

---

*) Palacký I. 2., str. 128

**) Papež poručil svému legátu ad petitionem episcopi Pragensis, ut inquirat, „an metropolis in Pragensi Ecclesia et utrum plures episcopatus in dioecesi possint sua constitui". Sic enim, ut episcopus ipse proponit, status libertatis ecclesiasticae in terra illa roborari valebit, quod attendens felicis recordationis Innocentius III., praedecessor noster, suis supplicationi hujusmodi auribus inclinatis, in parte super hoc procedere procuravit. Quo circa — mandamus, quatenus de singulis hujus negotii circumstantiis sollicite ac prudenter inquirens, quod circumspectio tua repererit, per literas tuas nobis studeas fideliter intimare". List z 19. června r. 1221. Erben, I. 644. str. 299.

§ 8. Marná práce krále Přemysla Otakara II. o zřízení arcibiskupství v Olomouci.

Král Přemysl Otakar II. (1253—1278), syn a nástupce krále Václava I. (1230—1253), založil opět mocnou veleříši českou Ještě za života svého otce stal se po vymření Babenbergů r. 1251 vojvodou rakouským; svým vítězstvím nad Uhry r. 1260 dostal druhou část babenberského dědictví, totiž Štýrsko, do své moci; r. 1265 obsadil Chebsko, které náleželo Hohenstaufcovi Konradinovi, a konečně smlouvou s posledním vojvodou korutanským Oldřichem ze dne 4. prosince 1268 a válkou s jeho bratrem patriarchou aquilejským Filipem r. 1270 nabyl Korutanska, Krajiny a části Furlanska.

S papeži Innocencem IV. (1243—1254), Alexandrem IV. (1254—1261), Urbanem IV. (1261—1264) a Klementem IV. (1264—1268) žil v dobrém přátelství. Na vybídnutí papeže Innocence IV. podnikl r. 1254—1255 křižáckou výpravu proti Prusům, kteráž jejich pokořením a křtem skončila Tenkráte byl v jeho vojsku též Rudolf Habsburský, pozdější král římský. Nové město v Prusku na výšině u řeky Pregoly založené dostalo k jeho cti jméno: Královec (Königsberg), a jest dnes hlavním městem vlastního Pruska. Papežové Urban IV. a Klement IV., jsouce odpůrci rodu hohenstaufského a jeho nároků na korunu císařskou, opírali se v Německu hlavně o Přemysla Otakara II. Na žádosť papeže Urbana IV. přijal na sebe r. 1264 opět kříž proti Rusům a Litvanům, a dostal od něho listem z 20. ledna 1264 plnou moc, „aby v oněch krajinách (Litevsku) zřídil královský trůn a dosadil na něj muže věrného a církvi římské oddaného, avšak bez újmy práv německého řádu“.*) Ano Urban IV. daroval listem ze 4. června r. 1264 všechnu zemi Rusův a Litvanů, které dobude, pokud nenáleží německému řádu, jemu a jeho dědicům.**)

Co Přemysl Otakar II. se záměrem křižácké vypravy se obíral, chtěl své různé země jako moudrý panovník církevní páskou spojiti, a tak své české panství nad nimi upevniti. Proto žádal

*) Emler (pokračovatel Erbenův v Regestech) II. 438 str. 170. 171.
**) Emler II. 443. str. 176.; Boček III. 367.

na papeži Klementu IV., aby povýšil Olomouc za metropoli, ke které by náležely Čechy, Morava, Rakousy a Štýrsko. Olomouc vyvolil si král za sídlo arcibiskupství, poněvadž olomoucký biskup Bruno byl jeho miláčkem, a on jej za arcibiskupa povýšiti chtěl. Jelikož Rakousy a Štýrsko náležely k církevní provincii solnohradské, opatřil si král k tomu souhlas solnohradského arcibiskupa, který byl ochoten ony země mu odstoupiti; jinak by neměla smyslu žádosť králova u papeže, aby právě solnohradský arcibiskup jako papežský exekutor čili vykonavatel papežské vůle olomouckou metropoli zřídil. Že arcibiskup ke ztrátě tak značné části své provincie svolil, lze pochopiti, když uvážíme, že král Přemysl Otakar II byl od papeže Urbana IV. r. 1262 za fojta, t. j. světského ochrance solnohradského arcibiskupství a pasovského biskupství ustanoven k veliké nelibosti bavorských vojvod, kteří posud ono fojtství vykonávali, — a že papež Klement IV. patrně působením krále Otakara II. slezského prince Vladislava, syna slezského knížete z Lehnice Jindřicha Pobožného, posud probošta vyšehradského a českého kancléře, jmenoval arcibiskupem solnohradským*) (1265—1270; † 27. dubna 1270), a jeho někdejšího učitele Petra biskupem pasovským (1265—1280).**) Odtud tato povolnosť.

---

*) Palacký II. 1., str. 55.

**) Papež píše králi: „Supplicasti, ut cum in regno Boëmiae, marchiatu Moraviae, Austriae et Stiriae ducatibus sibi subjectis nulla sedes archiepiscopalis existat, licet antiquitus in Moravia sedes hujusce modi fuisse dicatur, venerabili fratri nostro, archiepiscopo Salzeburgensi committere curaremus, ut si dictas Letoviam, Gelandiam et Getnesiam, vel ex eis tantum de praedictorum infidelium manibus eripi domino permittente contingeret, quod possit exinde metropolis statui congruenter. Olomucensem ecclesiam archiepiscopali dignitate praesigniri curaret, ac alias in terris eisdem ecclesias erigeret cathedrales, quae ipsi Olomucensi ecclesiae tanquam metropolitanae subessent. Profecto, fili mi carissime, tuum in hac parte desiderium — dignis in Domino laudibus commendamus. Sed quia dicta Olomucensis ecclesia subjecta est, sicut te ignorare non credimus, Moguntinae, votis tuis super hoc annuere sine ipsius ecclesiae Moguntinae praejudicio nequiremus. Nibilo-

Aby král papeže k svému záměru naklonil, navrhoval mu, aby země, kterých na křižácké výpravě dobude, k této nové metropoli náležely, a z nich několik biskupství utvořeno bylo.

V prosinci r. 1267 podnikl král Přemysl Otakar II. onu výpravu do Litvy, která však pro velmi mírnou a mokrou zimu se nezdařila; nemohlť vniknouti v ony vodnaté země. Když se vrátil domů, nalezl svou žádosť za zřízení olomouckého arcibiskupství papežem zamítnutu. Papež Klement IV. poslal mu list z 20. ledna r. 1268, v němž praví, že jeho žádosti vyhověti nelze, „poněvadž církev olomoucká jest podrobena mohučské, a tu nelze onu žádosť bez újmy práv oné mohučské církve zříditi". Avšak papež chtěje krále jaksi uchlácholiti, dodal, „že když z jmenovaných zemí (totiž z Litvy, Gelandie a Getuesie) tolik dobude, co postačí k založení metropole, tu on, papež, že postará se o to, aby vhodně jeho spravedlivým požadavkům a prospěchu oněch krajin dosti učiněno bylo". Dobytých zemí měl býti olomoucký biskup duchovním správcem bez újmy práva cizího, pokud by papež o nich nerozhodl.*)

Když papež učinil zřízení olomouckého arcibiskupství závislým na svolení mohučského arcibiskupa, bylo ovšem po něm. Papež potřeboval při tehdejším bezvládí v Německu pro svůj vliv na Německo mohučského arcibiskupa, tenkráte Wernera z Eppensteina (1259—1284), a nemohl ho zkrácením jeho metropolitní pravomocnosti proti sobě popuditi.

Nezdarem své druhé výpravy do Litvy a zamítnutím své žádosti za zřízení metropole v říši české byl král rozmrzen

minus autem propter hoc in tam laudabili proposito non tepescas, quin immo prosequens fortitudinis spiritum, quem assumpsisse videris contra praefatos infideles, sperans de supernae clementiae virtute, procedas. Nam si fuerit tibi ex alto permissum, quod de praedictis terris tantum conquirere valeas, quod ad statuendam metropolim sufficere dignoscatur, super his providere curabimus, prout tuis justis desideriis congruere ac utilitati partium illarum viderimus expedire". Emler (pokračovatel Erbenův ve vydávání Regest) II. 594. str. 229., Boček. IV. 1.

*) Emler II. 595. str. 229.; Boček IV. 2.

a vzdal se výbojův na severu. Zřízení arcibiskupství musil Přemysl Otakar II. pustiti z mysli následujícími potom událostmi Jeho neštěstím bylo, že nepřijal dvakráte mu nabízené volby za krále římského r. 1256 a r. 1271, řídě se radou českých nevlasteneckých pánů, kteří si nepřáli rozmnožení královské moci. Německá knížata zvolila hlavně působením mohučského arcibiskupa Wernera z Eppensteina ve Frankfurtě 29. září r. 1273 jednohlasně Rudolfa, hraběte Habsburského, za krále (1273—1291), a korunovali ho 24. října v Cáchách. Při této volbě neuznávali knížata volebního hlasu českého krále Otakara II., který za to neuznal Rudolfa za krále a nedal si od něho říšská léna potvrditi. Papež Řehoř X. uznal Rudolfa za krále římského a zval jej r 1274 ku přijetí korany císařské, a spolu pracoval horlivě o to, aby Přemysl Otakar II. Rudolfa za krále římského uznal, ukazuje jmenovitě k tomu, že štěstí válečné jest nejisté. Bohužel neuposlechl mocný král hlasu papežova, ano měl ho za svého nepřítele. Vypukla válka mezi Rudolfem a Otakarem II., ve které tento odpadem šlechty v německých zemích a zradou českého panstva bez bitvy byl přinucen vydati králi Rudolfovi všechny německé země a přijmouti od něho v léno Čechy a Moravu (r. 1276). Poněvadž pak král Rudolf o to usiloval aby českého krále na roveň knížatům německým postavil, a nad jeho poddanými jakési právo vrchnopanské ochrany, jmenovitě nad oněmi českými velezrádci vykonával: vypukla nová válka, ve které Otakar II. ztratil bitvu a život dne 26. srpna 1278 u Dürrenkruta na Moravském poli, byv hanebně zrazen Milotou z Dědic. Veleříše česká se svým králem „Zlatým" zahynula hanebnou zradou českých pánů.

§ 9. Konečné zřízení Pražského arcibiskupství r. 1344 od papeže Klementa VI., českého krále Jana a markraběte moravského Karla.

S českým králem Václavem III. (1305—1306), který v Olomouci 4. srpna r. 1306 úkladně byl zavražděn, vymřel

po meči rod Přemyslovců. Na trůně následovali: Rudolf I., vojvoda Rakouský, syn německého krále Albrechta, který pojal za manželku vdovu po králi Václavu II. (1278—1305), ale zemřel již v červenci r. 1307; pak Jindřich, vojvoda Korutanský, manžel starší dcery krále Václava II., Anny, který však ustoupiti musil 14tiletému synu císaře Jindřicha VI. Lucemburského, který pojal za manželku mladší dceru krále Václava II., Alžbětu. Králem Janem (1310—1346) dosedla na český trůn dynastie Lucemburská (1310—1437).

Nová česká dynastie byla spříbuzněna s dvorem francouzským. Sestra krále Jana Marie byla provdána za francouzského krále Karla IV. Krásného (1322—1328). Do Paříže ke dvoru tohoto krále dal král Jan r. 1323 zavésti svého prvorozeného 7letého syna Václava z bázně, aby proti němu nebyl za krále provolán, který tam při biřmování obdržel po králi Karlovi IV. jméno Karel, kterémuž jménu jeho křestní slovanské Václav potom v životě ustoupilo. Brzy po svém příjezdu 8. nebo 15. května r. 1323 byl český princ zasnouben s Markétou Blankou, dcerou Karla z Valoisu, bratra krále Filipa Sličného († 1314), tedy strýce panujícího krále Karla IV. Tímto Karlem IV. vymřela starší linie Kapetovská a na trůn dosedla mladší linie Valoiská v osobě Filipa VI. (1328—1350), syna jmenovaného Karla Valoiského. Dosedl tedy na trůn bratr Blančin a svak Karlův. I za něho zůstal Karel při dvoře francouzském ještě dvě léta až do r. 1330, kdy byl poslán se svou manželkou Blankou k otci do Lucemburka, a vešel v přátelské styky s rádcem Filipovým Petrem de Roseriis (Pierre de Rosiers), opatem Fécampským, mužem výmluvným, pozdějším to papežem Klementem VI., který stal se učitelem jeho a miloval ho otcovsky.*) Tyto všechny styky měly veliký vliv na Čechy jak v ohledu politickém tak i církevním, jmenovitě co do zřízení pražského arcibiskupství. Kralevič Karel

*) Život císaře Karla IV. c. 3. Prameny III. 339. 340.

navrátiv se r. 1333 do své české vlasti dostal od otce název: „markrabě moravský" a byl učiněn správcem říše, ačkoli mu bylo teprve 17 let.

Neutěšené, ale pro Čechy příznivé byly poměry v Německu. Po smrti císaře Jindřicha VI. Lucemburského v Bonkonventě v Italii († 24. srpna r. 1313) chtěla strana lucemburská, v jejíž čele stál Balduin, arcibiskup a kurfiřt trevírský (1308—1354), bratr zemřelého císaře, voliti za římského krále 17tiletého syna jeho Jana, krále českého, avšak nemohouc pro mladosť jeho s ním zvítěziti, obrátila se proti straně rakouské po Ludvíku, bavorském vojvodovi, který byl většinou 19. října r. 1314 ve Frankfurtě za krále zvolen a v Cáchách od mohučského arcibiskupa Petra z Aichspaltu 21. listopadu r. 1314 korunován. Rakouská strana, menšina knížat, zvolila v Sachsenhausu u Frankfurtu za krále vojvodu rakouského Bedřicha Krásného, kterého též 21. listopadu r. 1314 v Kolíně korunoval arcibiskup kolínský Jindřich z Wirneburka, jemuž toto právo náleželo. Mezi oběma soky vypukla občanská válka, ve kteréž rozhodl meč ve prospěch Ludvíkův v bitvě u Mühldorfa, kterou chrabrost a obezřetnosť krále českého dne 28. září r. 1322 vyhrála. Bedřich Rakouský byl jat a uvězněn v Trausniei. Ale Ludvík Bavorký zpyšněl, a počínal si bez papežského potvrzení jako římský král a urážel veškerým svým chováním papeže Jana XXII. (1316—1334), který dal jej 23. března r. 1324 do klatby. Chtěje se papeži pomstíti, táhl r. 1327 do Italie, a dal se 17. ledna r. 1328 s velikou slávou v Římě u sv. Petra za císaře korunovati; jeden rozkolnický biskup italský pomazal ho s jeho manželkou Marketou, a kardinál Sciarra Colonna posadil mu na hlavu císařskou korunu ve jméně římského lidu. Potom sesadil císař Ludvík IV. papeže Jana XXII. pod záminkou, že prý jest bludařem, a dal zvoliti za papeže františkána Petra Rainalducciho, který přijal jméno Mikuláše V. Císař Ludvík IV. Bavorský jest poslední vyobcovaný císař, a Mikuláš V. poslední císařský vzdoropapež. Papež Jan XXII. obnovil bullou z 20. června 1328 klatbu na Ludvíka, vyřkl interdikt na všechna místa, kde by se zdržoval, a dal proti němu hlásati kříž. Neapolský

král Robert vyhnal Ludvíka z Říma, který beze slávy vrátil se do Německa, vzdoropapež podrobil se Janu XXII. a byl 24. srpna r. 1330 do Avignona přiveden, kde po třech letech kajicně umřel. Klatba na Ludvíka s interdiktem trvaly i za nástupce Janova papeže Benedikta XII. (1334—1342).*)

Za tohoto papeže spáchal císař Ludvík hrozný zločin na české královské rodině, kterýž jej konečně zahubil. Neptav se Apoštolské Stolice zrušil z císařské pravomocnosti manželství mezi Janem Jindřichem, synem českého krále Jana, a Markétou z Maultaše,**) krásnou***) hraběnkou tyrolskou,† a uděliv ze své moci prominutí čili dispens od třetího stupně pokrevenství, zasnoubil ji svému synu Ludvíkovi, markraběti braniborskému, aby tak Tyroly svému domu získal; hlučná svadba odbývána v Inšpruku v únoru r. 1342 v jeho přítomnosti. Český princ hrabě Jan Jindřich musil s potupou Tyrolsko opustiti. Jeho bratr, markrabě moravský Karel, nesl těžce bratrovu hanu, žaloval na císaře u všech křesťanských panovníkův, a žaloby jeho potkávaly se všudy se soucitem. Byla to neslýchaná bezohlednosť a opovážlivosť, kterou všechny posvátné zákony církevní o manželství z pouhé lakoty po rozmnožení panství pošlapány byly, pročež horšili se netoliko duchovní, ale i světští lidé na nejvýš, a někteří z nejhorlivějších přívrženců císařových odvrátili se od něho. Poprvé postavil se proti císaři starý kurfiřt trevírský Balduin, prastrýc pohaněného prince, který posud přátelsky spory mezi domem lucemburským v Čechách a wittelsbašským v Bavorsku porovnával. Kurfiřtové, falckrabě na Rýně a Saský, počali od té doby pomýšleti na sesazení císařovo.††)

Co do mohučské metropole, byl po smrti arcibiskupa Petra z Aspeltu (Aichspaltu, místa u Lucemburka; † 5. června

*) Srv. můj „Všeobecný círk. dějepis“ II. 2., str. 431—443.

**) Maultasche jest hrad v Tyrolsku u vsi Terlanu, jižně od Meranu.

***) Její podobizna jest na hradě Ostrovici (Hochosterwitz) v Korutansku.

†) Byla to dcera Jindřicha, vojvody Korutanského, bývalého krále českého; narodila se na hradě Maultaši, odkudž její příjmení „z Maultaše“, a stala se r. 1327. manželkou českého kralevice Jana Jindřicha.

††) Srv. můj „Všeob. círk. děj.“ II. 2. str. 444.

r. 1320), od kapitoly jednomyslně zvolen za jeho nástupce Balduin, trevírský kurfiřt; ale papež Jan XXII. udělil mohučské arcibiskupství Matěji hraběti z Buchecka (1321—1328), který byl stoupencem krále Bedřicha Rakouského, soka Ludvíkova. Balduin ustoupil z úcty k Apoštolské Stolici Matějovi a uvedl jej sám do arcibiskupství. Po smrti Matěje z Buchecka († 9. září r. 1328) zvolila zase metropolitní kapitola statného a zbožného Balduina za arcibiskupa, který převzal hned správu arcibiskupství, ale papež Jan XXII. ustanovil za arcibiskupa tamějšího probošta Jindřicha hraběte z Wirneburga (1328—1346), proti němuž se kapitola ohradila. Balduin podržel správu arcibiskupství osm let a odevzdal ji teprve r. 1337 na důtklivé vyzvání papeže Benedikta XII. Jindřichovi. Avšak papež, kterýž se ho tak ujímal, sklamal se v něm. Jindřich Wirneburg postavil se rozhodně na stranu císaře Ludvíka, tak že ho papež Benedikt XII. s jeho úřadu suspendoval, jak jest viděti z jeho listu z 15. října r. 1341 ku pražskému biskupu.*) Konečně Klement VI. sesadil jej 7. dubna r. 1346, poněvadž nedbaje napomínání papežova zůstal horlivým stoupencem Ludvíkovým, a jmenoval na jeho místo dvacetiletého hraběte Nassovského Gerlacha, přítele Lucemburských. Ale Jindřich udržel se v držení arcibiskupství proti Gerlachovi až do své smrti r. 1353, kdy Gerlach teprve na svůj stolec dosednouti mohl.

Uvedené poměry vylíčili jsme obšírně proto, aby bylo čtenářům jasno, že dostavily se ony čtyry podmínky ke zřízení pražského arcibiskupství: 1. málomocný císař, 2. málomocný mohučský arcibiskup, 3. statný a ochotný papež a 4. statný, mocný panovník český.

Za tohoto stavu věcí mohli čestí panovníci, král Jan a jeho syn Karel, pomýšleti na zřízení české metropole, nebojíce se, že na překážky narazí, a přikročili k dílu.

---

*) Emler, Regesta IV. 1023. str. 409. Raynaldus, Annal. eccl. XVI ad ann. 1341. n. 16. — Omnis jurisdictio et auctoritas Henrici, archiepiscopi Moguntini, qui adversus Deum et sanctam Romanam ecclesiam, a qua honores et beneficia multiplicia recepisse dignoscitur, se obnoxium reddidit et ingratum, per processus apostolicos ejus demeritis exigentibus totaliter est suspensa. l. c.

Král Jan měl spor s vratislavským biskupem Nankerem (1327—1341), žádaje na něm postupu Miliče, pomezního hradu proti Polákům, za náhradu. Když mu biskup nebyl po vůli, zmocnil se král hradu, začež dal jej s jeho radami biskup do klatby (r. 1339), pohaněl ho ještě názvem: „králíka“ (regulus), jelikož ve své říši metropole nemá, a přesídlil s kapitolou do Nisy, kde zemřel. Král Jan a jeho syn Karel odebrali se r. 1339 do Avignona k papeži Benediktu XII., aby urovnali spor s biskupem Nankerem a pak druhý o placení svatopetrského peníze, který papež ze všech polských biskupství, tedy i z vratislavského, požadoval, ale král i země povoliti nechtěli. V Avignoně nalezl markrabě Karel svého bývalého učitele a přítele Petra de Roseriis jako kardinála-kněze a spolu hlavního rádce papeže Benedikta XII. Kardinál přijal markraběte do svého domu, a oba obnovili své staré přátelství. Kardinál řekl jednou Karlovi: „Ty budeš ještě králem římským“; načež odvětil mu Karel: „Ty budeš napřed papežem“.*) Obojí předpovědění vyplnilo se. Oba nebyli sice proroky, ale rozuměli časům. Při této příležitosti vyjednávali asi čeští panovníci o povýšení Prahy za arcibiskupství, a kardinál Petr podporoval jejich žádosť.

Prvním krokem k vymanění Čech z područí Mohuče bylo, že papež Benedikt XII. bullou z 23. července r. 1341 vyňal prozatím pražského biskupa z metropolitní pravomocnosti suspendovaného arcibiskupa mohučského Jindřicha a prohlásil všechny kroky tohoto proti Praze za neplatné; pražský biskup měl poslouchati pouze Apoštolské Stolice.**) Týž papež propůjčil bullou z 15. října r. 1341 pražskému biskupu právo korunovati na žádosť krále Jana jeho syna Karla s manželkou Blankou na království české ve jméně Apoštolské Stolice, avšak bez ublížení právům budoucích arcibiskupů mohučských, poslušných sv. Stolce.***)

---

*) Život císaře Karla IV. Prameny III. 362.

**) Emler, Reg. IV. 966. str. 386. 387.; Balbin. Misc. dec., lib. VI. p. 32.; Raynaldus ad ann. 1341. n. 17.

***) Emler, Reg. IV. 1028. str. 409.; Raynaldus ad ann. 1341. n. 16.

Suspense mohučského arcibiskupa Jindřicha a podřízení pražského biskupství přímo Apoštolské Stolici mělo svůj další účinek po smrti pražského biskupa Jana z Dražic. Jeho nástupce Arnošt z Pardubic nešel pro potvrzení své volby a pro biskupské svěcení do Mohuče, nýbrž do Avignona, kdež jej papež Klement VI. laskavě přijal, jeho volbu potvrdil a dal od kardinála-biskupa z Portu na biskupství posvětiti.*)

Papež Klement VI. (1342—1352), nástupce Benedikta XII., byl velikým přítelem českého krále Jana a jeho syna Karla, a vyplňoval s radostí všechny prosby, které z jejich zemí k němu přicházely.**) Býval učitelem prince Karla, když tento v mladičkém věku při francouzském dvoře žil. Pokud papež byl ještě opatem a arcibiskupem, lnul již zvláštní láskou k oběma,***) jimž ji po celý svůj život zachoval. Největší zásluhu o českou církev a české království získal si papež tím, že nejvroucnější žádost českého národa, chovanou od počátku jeho pokřesťanění, vyplnil, *vymaniv českou církev z područí německého mohučského arcibiskupa a povýšiv pražské biskupství na samostatnou metropoli.* Co Břetislavu I. a oběma Přemyslům Otakarům se nepodařilo, provedl markrabě Karel se svým otcem králem Janem za svého pobytu v Avignoně v dubnu r. 1344. Hlavní vyjednávání o povýšení Prahy za metropoli vedl Karel, ovšem s vědomím a podporou otce svého a francouzského krále Filipa VI. Beneš z Weitmile praví sice, že král Jan nechtěl působiti proti mohučskému arcibiskupu, a že Karel vymohl povýšení pražského kostela;†) ale proti tomu mluví zpráva u Raynalda, že král Jan s pomocí krále francouzského provedl povýšení Prahy za arcibiskupství.††) Papež praví přímo ve zřizovací bulle, že král Jan a markrabě Karel

*) Beneš z Weitmile, Prameny III. 493.

**) L. c. str. 492.

***) L. c.

†) L. c. 494. Rex Joannes nondum fuerat inimicus dicti Moguntini, neque ipsum diffidaverat, ideo contra ipsum nolluit agere, sed dominus Karolus impetravit ereccionem ecclesiae Pragensis.

††) Annal. ad ann. 1344. n. 64.

podali Apoštolské Stolici žádost za zřízení pražského arcibiskupství. Bez účastenství králova nemohl papež přece nic v jeho říši činiti. Markrabě Karel měl snadnou práci: papež nemusil míti nižádného zření na vyobcovaného císaře Ludvíka Bavora a suspendovaného arcibiskupa mohučského Jindřicha, na jehož sesazení pro tvrdošíjnou neposlušnost pomyšlel; měl před sebou již budoucího císaře, a pražské biskupství bylo bullou Benedikta XII. ze dne 23. července r. 1341 na čas z pravomocnosti mohučské vyňato a přímo Apoštolské Stolici podřízeno.

Král Jan a markrabě Karel, jak praví zřizovací bulla, přednesli před papežem a kardinály žádost, aby Praha byla vyňata z mohučské metropolitní pravomocnosti, povýšena na arcibiskupství a dostala za suffragánní biskupství Olomouc a ještě některá jiná biskupství, která by se zřídila, a odůvodnili ji důkladnými důvody, které za ni se přimlouvaly. Tyto důvody byly: 1. veliká vzdálenost Prahy a Olomouce od Mohuče, kamž z Prahy bylo 10 dní cesty a z Olomouce 12 dní; 2. různost jazyka českého od německého; 3. nebezpečnost cesty z pražské a olomoucké diecése do Mohuče pro loupežníky a zloděje a její obtížnost pro lesy a hory pohraničné; 4. cestování do Mohuče cizími provinciemi, t. j. arcibiskupstvími;*) 5. veliký náklad a veliké výdaje vznikající každému, komu činiti jest v odvolání a jiných metropolitních věcech v Mohuči; 6. nemožnost visitace obou českých diecésí mohučským metropolitou pro uvedené okolnosti a poměry, tak že, pokud lidská paměť sáhá, pouze jednou visitovány byly; 7. rozsáhlost obojí diecése, tak že mají kostelní čili farní osady do Prahy až 5 dní cesty a do Olomouce čtyři dni; 8. veliká lidnatost a veliký počet chrámů v obojí diecési.

Papež zřídil zvláštní kommissi skládající se z kardinála-

*) Poněvadž pražská diecése nikde s provincií mohučskou nesouvisela, jsouc od ní církevní provincií solnohradskou a magdeburskou oddělena, musil každý berouci se do Mohuče jednu nebo druhou provincii překročiti, nežli vstoupil do provincie mohučské.

biskupa ostijského Bernarda, kardinála-kněze od sv. Cyriaka Bernarda a kardinála-jáhna od Panny Marie Nové Raimunda, která by nutnost zřízení pražského arcibiskupství a pravost důvodů za ni se přimlouvajících prozkoumala, a s níž markrabě Karel dále vyjednával a jí potřebná vysvětlení dával.

Na základě dobrozdání této kommisse vydal papež Klement VI. dne 30. dubna r. 1344 onu slavnou bullu,*) kterou

*) Tato bulla zní takto: „Clemens, episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ex supernae providentia majestatis Romanus pontifex constitutus in supremae specula dignitatis circa gregem dominicum suae curae commissum et ecclesiarum profectum, prout ex debito eidem incumbit officii pastoralis, diligenter prospicit, et intendit, et ecclesiarum ipsarum statum mutat, et honorem accrescit, prout ipsarum ecclesiarum et locorum requirit necessitas, causae suadent rationabiles, catholici populi augmentum expostulat, et salus exigit animarum. Sane quidem pro parte carissimi in Christo filii nostri Joannis, regis Bohemiae, illustris et dilecti filii nobilis viri Caroli Marchionis Moraviae primogeniti sui, coram nobis et fratribus nostris, sanctae ecclesiae Romanae cardinalibus, expositum extitit reverenter, quod Pragensis per decem, et Olomucensis ecclesiae ipsarumque civitates et dioeceses in regno Bohemiae consistentes, quae Moguntinensi de provincia existebant et subjacebant jure metropolitico archiepiscopo Moguntinensi, qui est pro tempore, ac ecclesiae Moguntinensi eidem, a civitate Moguntinensi per duodecim dietas vel circa distabant et quod incolae dicti regni, qui loquuntur idioma slavonicum omnino diversum et non intelligibile incolis aliorum episcopatuum dictae provinciae, qui purum idioma teutonicum loqui noscuntur, sunt omnino diversi in idiomate ab eisdem, — quod illi de dictis Pragensi et Olomucensi civitatibus et dioecesibus tum propter praedones et raptatores in itineribus occurrentes, et itinerum ipsorum discrimina et asperitates, nemora et montana in exitu et regressu dicti regni existentia, tum etiam quia oportebat eos per aliam seu alias provincias transire, cum Moguntiam volebant accedere pro appellationibus et aliis causis ad forum archiepiscopalis curiae Moguntinensis metropolitico jure spectantibus prosequendis, praedictis periculis et importabilibus expensis et laboribus subjacebant, — et praeter haec non erat memoria hominum, quod ecclesiae, civitates et dioeceses Pragenses et Olomucenses praedictae forent per archiepiscopum Moguntinensem, nisi semel tantummodo visitatae, et quod Altissimus in tanta multitudine populi dictas Pragenses et Olomucenses dioeceses, quarum prima per quinque et altera per quattuor dietas, vel circiter, distant in ecclesiis et locis eccle-

pražské biskupství z pravomocnosti mohučského arcibiskupa vyňal, na arcibiskupství povýšil, a jemu olomoucké jakož

siasticis, foecundavit et auxit, quod singularum ipsarum singulos vultus unicus pastor nequibat, ut officium pastorale decet, inspicere et alias boni pastoris implere, quodque durum erat et difficile, in qualibet tam latarum et diffusarum dioecesium ad unum tantum pastorem a tot personis ecclesiasticis et mundanis recursum habere: quare pro parte ipsorum regis et primogeniti fuit nobis humiliter supplicatum, ut dictas Pragensem et Olomucensem ecclesias ab omni dominio et potestate dictorum archiepiscopi et ecclesiae Moguntinensis eximere, ipsamque ecclesiam Pragensem in metropolitanam et alias ecclesias in eisdem dioecesibus sic diffusis in cathedrales erigere illasque ac praefatam Olomucensem ecclesiam dictae Pragensi ecclesiae metropolitico jure subjicere authoritate apostolica dignaremur. Nos igitur hujusmodi supplicationibus auditis volentes in promissis gravitatem et modestiam debitam observare, ac de causis hujusmodi nobis expositis certitudinaliter informari, venerabili fratri Bernhardo episcopo Ostiensi et dilectis filiis nostris Bernhardo tituli Cyriaci in Thermis presbytero, ac Raimundo sanctae Mariae novae diacono cardinalibus commisimus oraculo vivae vocis, ut de praemissis causis et earum circumstantiis in talibus attendendis se diligentius informarent et quaecumque super his invenirent, nobis fideliter referre curarent. Et quia per relationem episcopi Ostiensis et cardinalium praedictorum juxta commissionem hujusmodi nostram eis factam comperimus, causas ejusmodi esse veras, et quodammodo manifestas et postulata hujusmodi fieri non solum utile fore, sed summe necessarium ac etiam opportunum et propterea cultum augere divinum ac spiritualem animarum profectum, quem ex his indubie provenire, promovere salubriter intendentes: deliberatione super his cum fratribus nostris habita diligenti, praemissis et nonnullis aliis rationabilibus causis suadentibus, ecclesiam, civitatem et dioecesim Pragensem praedictas de ipsorum fratrum consilio et apostolicae plenitudine potestatis authoritate apostolica et ex certa nostra scientia ab omni jurisdictione potestate et subjectione archiepiscopi, qui est pro tempore et dilectorum filiorum capituli ecclesiae Moguntinensis ex nunc eximentes et totaliter liberantes, ac eam soli Romanae ecclesiae de caetero subjacere immediate perpetuo decernentes, ipsam Pragensem ecclesiam ad Dei laudem, exaltationem catholicae fidei, ejusdem augmentum et animarum profectum in metropolitanam erigimus ipsamque honoribus et insignibus sedis metropoliticae decoramus authoritate praedicta, nihilominus statuentes, quod ipsa Pragensis ecclesia pro metropolitana in perpetuum habeatur, et ejus praesul archiepiscopus censeatur. Et quia dignum est, ex quo dicta ecclesia Pragensis, olim

i litomyšlské biskupství, kteréž ovšem teprve založiti bylo, za suffragánní podřídil. I vratislavské biskupství, jsouc od hně-

---

filia nunc mater effecta, metropoliticae dignitatis susceptae insignia, suffraganeos et provinciam decentem habeat, ut ad judicium archiepiscopi Pragensis, qui pro tempore fuerit, omnes causae suffraganeorum episcoporum et personarum ecclesiasticarum ac civitatum et dioecesium eiusdem provinciae juxta sacrorum canonum instituta referantur: villam Lythomyslensem de Pragensi dioecesi existentem, locum nobilem et insignem, ad laudem divini nominis et honorem nec non pro incremento, profectu et exaltatione praedictis in civitatem erigimus ipsamque civitatis vocabulo insignimus et nihilominus ecclesiam monasterii hujusmodi novae civitatis Praemonstratensis ordinis in cathedralem etiam erigentes, tum decernimus, fore perpetuo ipsius novae civitatis ecclesiam cathedralem, cui certam partem de dictis Olomucensis et Pragensis dioecesis adjacentem eidem et certis finibus distinguendam intendimus facere assignari, et tam Olomucensem et Lythomyslensem ecclesias et ipsarum civitates, quam Olomucensem nec non praefatam eidem Lythomyslensi ecclesiae assignandam dioecesim ex nunc ipsius Pragensis ecclesiae suffraganeas et de provincia Pragensi in perpetuum fore decernimus, et juri metropolitico subjicimus et subjectas fore volumus archiepiscopo Pragensi, qui erit pro tempore, et Pragensem ecclesiae memoratae ecclesiam, civitatem et dioecesim Olomucensem a metropolitici archiepiscopi et ecclesiae Moguntinensis praedictorum, nec non Lythomyslensem ecclesiam et civitatem praefatas ac dioecesim ei, ut praemittitur, assignandam ab ordinaria olim Pragensis episcopi, nec non dilectorum filiorum capituli ipsius Pragensis ecclesiae, ac quarumlibet praelatorum et capituli generalis dicti ordinis jurisdictione, sub jectione ac dominio prorsus eximimus authoritate et de plenitudine supra dictis. Haec igitur per apostolicae sedis prudentiam et providentiam circumspectam sic facta salubriter et utiliter ordinata perpetuis esse valitura temporibus et robur firmitatis immutabilis obtinere volentes authoritate praedicta districtius inhibemus, ne quis cujuscunque praeeminentiae ordinis, conditionis aut status, etiamsi archiepiscopali aut episcopali, seu regia seu majori profulgeat dignitate, hujusmodi ordinationes apostolicas et alia supradicta quovis quaesito colore vel modo sive causa vel occasione qualibet adinventis turbare seu quomodolibet impedire praesumat. Et nihilominus in eo, qui certa scientia contrarium facere praesumpserint, nisi infra octo dierum spatium post publicationem praesentium resipuerint, cum effectu excommunicationis, nec non universitates, terras et loca eorum interdicti ac capitula et conventus seu collegia suspensionis sententias de praedictis authoritate et consilio promulgamus, a qua quidem sententia excommunicationis

zdenské metropole odtrženo, mělo dle tajné úmluvy s papežem Praze býti podřízeno, avšak tato smlouva nebyla nikdy provedena.*) Bullou z téhož dne 30. dubna r. 1344 povýšil papež pražského biskupa Arnošta z Pardubic za arcibiskupa,**) a třemi dalšími bullami z téhož dne oznámil toto povýšení α) pražské kapitole, β) diecésnímu duchovenstvu a konečně γ) Pražanům a veškerému lidu českému.***) Bullou z 5. května r. 1344 přenesl papež právo korunovati českého krále s mohučského arcibiskupa na pražského,†) který tak stal se *„primasem říše české"*, a císař Karel IV. stvrdil toto právo zlatou bullou ze dne 18. srpna r. 1347.

Nový pražský arcibiskup Arnošt žádal dle církevních předpisů papeže Klementa VI. za arcibiskupské pallium,††) které mu papež bullou z 25. srpna r. 1344 propůjčil a po Mikuláši z Lucemburka a Hostislavovi z Horažďějovic poslal,

---

illi, qui eam incurrerint, nonnisi per Romanum Pontificem praeterquam in mortis articulo absolutionis beneficium valeant obtinere, decernentes irritum et inane, si secus super praemissis quavis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum exemptionum, liberationis, erectionis, subjectionis, voluntatis, inhibitionis et constitutionum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Avenionis secundo Calendas Maji, pontificatus nostri anno secundo.

Ap. Emler IV. Nr. 1398. str. 566—568. — Chytil, Cod. dipl. Mor. VII. 392. — Balbin, Misc. dec. I. lib. VI. 85.

*) Palacký II. 2, 55.

**) Emler IV. 1399. str. 568.

***) Emler IV. 1400. str. 568. 569.

†) Emler IV. 1404. str. 569. 570; Chytil, Cod. dipl. Mor. VII. 395; Balbini Misc. dec I. lib. VIII. 38.

††) Jest to úzká páska z bílé vlny se šesti hedbávnými kříži, kterou každý arcibiskup na hrdle nad mešním rouchem nosí. Toto pallium jest odznakem arcibiskupské důstojnosti a pravomocnosti a úzkého spojení s papežem; arcibiskupové in part. nemají ho, poněvadž nemají církevní provincie a nevykonávají metropolitní pravomocnosti.

nařizuje při tom biskupům vratislavskému a naratenskému, aby mu je odevzdali.*)

Tento blahodárný skutek papežův nesli přetěžce Němci, a německá knížata vytýkali to králi Janovi snad na sjezdě ve Frankfurtě nebo Rhensi v září r. 1344, ale král odbyl je diplomatickou planou frasí, že o tom nevěděl.**)

V Litomyšli bylo praemonstrátské opatství, kterému se říkalo „na hoře Olivetské", na biskupství povýšeno. Papež povyšuje Prahu na arcibiskupství, povýšil se srozuměním českých panovníků toto opatství na biskupství, jehož prvním biskupem stal se Jan, opat z Louky, praemonstrátského kláštera na Moravě. Nového biskupa již posvěceného potvrdil papež Klement VI. bullou z 8. ledna r. 1345 a nařídil spolu opatům broumovskému a žďárskému, aby litomyšlskou diecési vymezili uberouce k tomu části z pražské a olomoucké diecése.***) Jednání o této věci bylo teprve r. 1350 skončeno, kdež meze litomyšlského biskupství určeny byly tak, aby dekanát (vikariát) chrudimský, mýtský, poličský a lanškrounský v Čechách, pak dekanát šumberský a úsovský na Moravě k litomyšlské diecési náležely. Nástupcem Jana I. († 1355) stal se Jan II., opat kláštera louckého. Litomyšlské biskupství zaniklo v bouřích husitských r. 1425, a nebylo nikdy více vzkříšeno.

§ 10. Další zásluhy papeže Klementa VI. o království české.

Klement VI. pracoval s veškerým úsilím o to, aby markrabě Karel povýšen byl za krále římského. Dne 12. dubna r. 1344 vydal bullu „Prolixe retro", seznam to všech hříchů císaře Ludvíka Bavora a výroků proti němu vynešených, vyzývaje ho, aby správu říše složil a kajicně do lůna církve se

*) Emler, IV. 1449. str. 881.

**) Albert Argentinus praví: De quo postea argutus Joannes, rex Bohemiae, pater ejus, principibus, quod sine scitu ejus factum esset, juravit.

***) Emler, IV. 1503. str. 605; Chytil, VII. 428.

navrátil.*) Ke konci března nebo na počátku dubna r. 1346 přišli král Jan a markrabě k papeži do Avignona, kde se pilně o sesazení Ludvíkovo a volbu Karlovu radili. Dne 13. dubna r. 1346 vydal papež hroznou klatbu na Ludvíka, prohlásil jej za bezectného a bezprávného, a vyzval kurfiřty k nové volbě, sice že sám nového krále ustanoví.**) Dne 18. dubna r. 1346 žádal na kurfiřtech, aby hned k volbě přikročili,***) a pojmenoval v listech k některým markraběte Karla za nejschopnějšího k římskému království.****) Dne 22. dubna r. 1346 učinil Karel v slavné konsistoři obyčejné sliby týkající se svobody církve a papeže.†) Otec i syn prohlásili Ludvíka za bludaře a rozkolníka, proti němuž bojovati budou.††) Dne 28. dubna r. 1346 vyzval papež opět kurfiřty, aby hned k volbě přikročili,†††) a pojmenoval k některým z nich zase Karla za nejvhodnějšího ke království.††††)

Otec a syn navrátili se z Avignona do Němec získat kurfiřtů. Dne 20. května r. 1346 rozepsal nový kurfiřt mohučský Gerlach volbu nového krále římského na den 11. července r. 1346 do Rhense nad Rýnem. K volbě sjelo se pět kurfiřtů: Gerlach, arcibiskup mohučský; Valdemar, arcibiskup kolínský; Balduin, arcibiskup trevírský a prastrýc Karlův, Rudolf, vojvoda saský, a Jan, král český, který s sebou markraběte Karla přivedl. Ostatní dva kurfiřtové: falckrabě Ruprecht a markrabě braniborský Ludvík, nedostavili se k volbě a neměli právně hlasu, jsouce v církevní klatbě. Jmenovaných pět kurfiřtů prohlásilo ve své schůzi dne 11. července Ludvíka Bavorského za zbaveného císařství a zvolilo jednohlasně markraběte Karla za krále římského. Hned po skončené volbě vypravil nový římský král Karel s kurfiřty slavné poselství,

*) Raynaldus ad ann. 1342. n. 16.
**) L. c. ad ann. 1346. n. 3. 8.
***) L. c. n. 9.
****) L. c. n. 30.
†) Juramentum Caroli ap. Raynald. ad ann. 1346. n. 19—24.
††) L. c. n. 26—28.
†††) L. c. n. 9. sqq.
††††) L. c. n. 30.

v jehož čele byli pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic a vévoda opavský Mikuláš a s nimi mimo jiné pány též český zasloužilý letopisec Beneš z Weitmile, svatovítský kanovník, k papeži do Avignona, aby mu výsledek volby oznámili.*) Papež přál Karlovi k jeho volbě za krále již 30. července**) a potvrdil ji 6. listopadu r. 1346,***) po čemž Karel listem z 27. dubna r. 1347 papeži všechny své před tím učiněné sliby opakoval.†)

Ve válce mezi králem francouzským Filipem VI. a anglickým Eduardem III. pomáhal král český Jan svému svaku Filipovi VI. a padl v nešťastné bitvě pro Francouze u Kreščáku dne 26. srpna r. 1346 po slovech: „Toť bohdá nebude, aby král český z boje utíkal". Padl v nejtužší seči a král Karel byl mnohými ranami pokryt. Král Jan byl pochován ve svém Lucemburku v benediktinském klášteře Panny Marie.

Karel, vyléčiv se ze svých ran, přišel do Němec, byl 26. listopadu r. 1346 v Bonně od kolínského arcibiskupa Waldemara korunován a strojil se k občanské válce s Ludvíkem Bavorem, který však 11. října r. 1347 na honbě medvědů poblíže Mnichova zemřel. Strana bavorská seschla se, ale přece zvolila ve Frankfurtě 30. ledna r. 1349 za vzdorokrále římského hraběte Guenthera ze Schwarzburka, jehož panství sotva na jednu čtv. míli se rozprostíralo. Přijav volbu nemohl nic ztratiti, než všechno získati. Však brzy poznal, že proti řádnému králi Karlovi nevznikne, porovnal se s ním 26. května r. 1349 pod Eltweilem, odložil královský titul a uznal Karla za krále a svého pána. Zemřel již 12. června r. 1349, a Karel byl přítomen jeho pohřbu ve Frankfurtě. Strana bavorská podrobila se Karlovi, jmenovitě že jí Tyroly a Brandenbory pojistil. O nové volbě a nové korunovaci Karla IV. za krále, kterouž učenci němečtí tvrdí, nelze mluviti; jest to báj,

*) Beneš z Weitmile, Prameny IV. 513; Raynaldus, ad ann. 1346. n. 31; Palacký II. 2, str. 64. 65; můj „Všeobecný círk. dějep." II. 2, str. 450.

**) Raynald. ad ann. 1346. n. 32.

***) L. c. n. 34.

†) Raynald. ad ann. 1347. n. 3—7.

které proto hájí, poněvadž na Karla nevraží. Panování Karlovo bylo v celku pokojné a přinášelo požehnání Čechům i Němcům.*)

Karel IV., nový římský král, byl dne 2. září r. 1347 se svou chotí Blankou slavně na království české od arcibiskupa Arnošta v chrámě sv. Víta korunován. K tomuto korunování užilo se poprvé koruny Svato-Václavské, kterou Karel vlastním svým nákladem zjednal O té koruně ustanovil, aby stále spočívala na hlavě sv. Václava, odkudž bylo ji vzíti ke korunovaci neb jiné slavnosti a hned téhož dne ji navrátiti. Papež Klement VI. stvrdil toto nařízení hned roku 1346 a ustanovil, že kdokoli by tuto korunu odcizil, do klatby upadá.**) On schválil založení benediktinského kláštera se slovanskou liturgií a hlaholským písmem Karlem IV. v Praze, řečeného „na Slovanech“ nebo v Emauzích“,***) a udělil jeho opatu právo nositi pontifikalie (listem z 5. února r. 1349) †) Tímto štípením chtěli Karel i papež pracovati o sjednocení slovanských rozkolníků s církví římskou; jmenovitě snažil se Karel IV. získati církvi katolické mocného cara srbského, Štěpána Dušana Silného (1336—1355). Klement VI. má nesmrtelné zásluhy o vlasť českou, schváliv bullou z 26. ledna r. 1347 úmysl Karlův založiti v Praze vysoké školy (generale studium). V této bulle chválí papež obzvláštní oddanosť a čistotu víry, kterouž jak Karel a jeho předkové, čeští králové, tak i obyvatelé téhož království svaté církvi římské vždycky prokazovali a prokazují, a přál si vroucně, aby české království, které dobrota božská takovou četností lidu a hojností všech věcí obdařila, rovněž na plody věd úrodné bylo, a jakož jest známo, co zlata a stříbra důl dává, též bylo dolem platným umění, aby plo-

*) Můj „Všeob. círk. děj.“ II. 2, str. 450. 451.

**) Beneš z Weitmile, Prameny IV. str. 514. 515. — Balbin. Misc. dec. I. lib. VI. p. 40.

***) Základní listina císařova jest v arcibiskupském archivě v Praze; pak ap. Pelzel: Kaiser Karl IV. Prag. 2 Th. 1780. a 1781. Urkundenbuch I. 91. — Frind: Kirchengeschichte Böhmens. Prag. 1866. II. Appdx. str. 438.

†) Pelzel. l. c. 94.

dilo muže zdravého rozumu, ozdobené ctnostmi a vzdělané uměním vším. Za budoucího kancléře vysokých škol pražských ustanovil papež arcibiskupa pražského a jeho nástupce.*) Karel IV. maje papežské potvrzení svolal v únoru r. 1348 zemské stavy na sněm do Prahy, kteří svolili k založení dotčených škol, po čemž Karel 7. dubna r. 1348 vydal zakládací listinu vysokého pražského učení pod zlatou bullou.**) A tak vstoupila česká universita, první ve střední Evropě, s rázem světovým v život. Poněvadž Karel IV. při zařizování pražské university radou arcibiskupa Arnošta se řídil, lze tohoto jmenovati druhým jejím zakladatelem; neboť on sepsal první její stanovy a spolu s králem první nadání ze svého jmění na ni učinil. Duchovenstvo přispívalo na ni hojnými statky, ale světští stavové nečinili nic k jejímu zvelebení.

§ 10. Život Arnošta z Pardubic, prvního ***) pražského arcibiskupa. Vnitřní utvrzení arcibiskupství. Legátská důstojnosť pražských arcibiskupů.

Arnošt z Pardubic byl syn rytíře Arnošta, který pocházel ze starožitného rodu Malovců, jejichž původním sídlem byla tvrz Malovice v Prachensku, a byv od krále Jana do panského stavu povýšen, přijal příjmení: z Pardubic. Náš Arnošt narodil se na otcovském hradě Hostinné (Hostýně) u Ouval 25. března r. 1297, a ztrávil dětská léta v Kladsku, kdež otec jeho byl královským purkrabím čili županem. Tam chodil do školy při farním kostele Nanebevzetí Panny Marie, řízené Johannity. V tomto kostele pozdvihl jednou oči k starodávné sošce Panny Marie a viděl, jak od něho oči odvrací. Toto vidění, ať skutečné ať domnělé, tvoří obrat v jeho životě. Když farní školu odbyl, poslal jej otec na další studie do benediktinského kláštera broumovského r. 1322 založeného, z nichž potom do

*) Frind l. c. Appdx. str. 421.

**) Frind l. c. Appdx. str. 423

***) Počítáme arcibiskupy pražské obyčejným číslem, poněvadž arcibiskupství sv. Gaudentia-Radima, trvajíc kratinký čas, v Čechách úplně v zapomenutí přišlo; srv. § 3. tohoto díla.

Prahy na biskupské školy přešel. Pak odebral se na vlaské vysoké školy do Bononie a Padue, kde ztráviv v studiu věd čtrnácte let, dosáhl licenciátu v církevním právě. Jsa studujícím těchto vysokých škol, měl kolem sebe vždycky chudé kleriky, o jejichž nutnou výživu se staral.

Byv posvěcen na kněžství stal se kanovníkem a potom r. 1338 kapitolním děkanem u sv. Víta a zjednal sobě svou vlídností, moudrostí, učeností a výmluvností lásky kanovníkův i obecného lidu Po smrti biskupa Jana z Dražic († 5. ledna r. 1343 po 42letém biskupování) zvolila jej 14. ledna r. 1343 kapitola za jeho nástupce. Poněvadž mohučský metropolita Jindřich z Virneburka byl suspendován, a Praha proto z jeho právomocnosti výslovně byla vyňata, odebral se volený biskup český pro potvrzení a posvěcení do Avignona. Papež Klement VI. potvrdil jej a kardinál-biskup portuenský posvětil jej na biskupství. Biskupoval pouze rok; dne 17. srpna r. 1343 rozkázal mu papež Klement VI., aby do Vratislavě se odebral a ve jménu papežově interdikt na město pro neplacení svatopetrského haléře vynesený zrušil, když Vratislavští se zaváží, že haléř řádně odváděti budou a za minulá léta nějakou náhradu dají. Arnošt provedl rozkaz papežův se vší obezřelostí, a Vratislavští platili haléř až do roku 1374. Dne 18. října r. 1343 slavil Arnošt se svým duchovenstvem diecésní synodu, při kteréž příležitosti vydal přísná nařízení obzvláště proti bludařům, lichvářům a těm, kdož modlitbu Páně a vyznání apoštolské libovolnými přídavky kazili, a zakázal duchovenstvu, v očistách čili soudech Božích se účastniti.

Slavné nastolení Arnoštovo za arcibiskupa dělo se 23. listopadu r. 1344 u přítomnosti krále Jana, jeho synů Karla a Jana Jindřicha, panstva a duchovenstva vratislavským biskupem Břetislavem v chrámě svatovítském. Hned po svém nastolení světil nový arcibiskup praemonstrátského opata luckého Jana, který z litomyšlského opatství na lucké do Moravy byv přeložen, na biskupství litomyšlské byl povýšen, takže byl posledním opatem litomyšlským a stal se teď v Litomyšli prvním biskupem. Skončiv toto posvěcení položil s králem Janem a syny jeho základní kámen ke stavbě nového

chrámu u sv. Víta, který by uměním a nádherností dosavadní věkem sešlý chrám daleko převyšoval. K vedení této stavby přivedl s sebou kralevic Karel z Francie znamenitého mistra Matěje z Arrasu, jenž bezpochyby také k němu potřebné nákresy vyhotovil, ale již po osmi letech umřel.

Na radu Arnoštovu vydal Karel IV. v Norimberce dne 21. listopadu roku 1347 základní listinu kláštera Slovanského, který ke cti sv. Jeronyma mezi Zderazem a Vyšehradem byl vystaven. Do něho byli uvedeni slovanští mnichové benediktinští z Charvatska. V tomto klášteře „na Slovanech" neb „Emauzích" řečeném konaly se služby Boží jazykem slovanským.*) Nástupce Arnoštův Jan Očko z Vlašimi posvětil v pondělí velikonoční dne 29. března r. 1372 s velikou slávou nový klášterní chrám.

Se svými oběma suffragány a duchovenstvem celé církevní provincie konal Arnošt první provinciální sněm v Praze r. 1349 dne 11. a 12. listopadu, jehož stanovy do dnešního dne se zachovaly a pravidlem náboženského života v Čechách po několik století byly. Pro přísné zachovávání svých předpisův o napravení života u duchovních zavedl Arnošt ústav korrektorů duchovenstva. Takovými korrektory stávali se vzorní kněží, jmenovitě venkovští faráři, kteří pilně měli dohlížeti na vady času, obzvláště na chození do hospod, hru v kostky, zanedbávání tonsury a duchovníhoroucha a porušování kněžské čistoty, a všemi prostředky je odstraňovati. Pro čistotu víry ustanovil řádné diecésní inkvisitory, což tím více bylo potřebno, poněvadž v postě r. 1349 mrskáči čili flagellanti do Čech přišli, kteréž Arnošt ze země vypudil. Mocí cisařské výsady, kterou pro sebe a své nástupce dostal, ustanovil veřejné notáře, kteří by všudy, v Čechách i v Německu, smlouvy, závěti a jiné veřejné listiny vyhotovovali; avšak od chrámů, špitálů, vdov a sirotků nesměli za to žádného poplatku bráti. Dále založil nadační knihy (libri erectionum), v nichž obsažena jsou založení a zřízení farních chrámů, klášterů, mší sv.

*) Viz zakládací listinu tuto ap. Pelzel: Kaiser Karl IV. 1. Th. Urkundenbuch.

a obdarování kostelův a kaplí, potom knihy stvrzovací (libri confirmationum), jež obsahují zápisy o usazování kněží na fary; konečně acta consistorii.

Ve všem, co císař Karel podnikal, měl Arnošt, jakožto jeho nejdůvěrnější přítel a rádce, větší nebo menší účastenství. V důležitých věcech býval jeho poslem ke dvoru papežskému do Avignona, provázíval ho na jeho cestách po Německu nebo býval v Čechách místo něho vladařem. Poněvadž Karel IV. pilně ostatky svatých po Německu, Italii a jiných zemích pro chrám sv. Víta sbíral, ustanovil Arnošt výroční slavnou památku „Všech sv. ostatkův“, jež ve chrámě sv. Víta se chovají, která tu neděli po sv. Bartoloměji (po 24. srpnu) do dnešního dne se koná, a jest spolu památkou „všech ostatních sv. ostatků v Čechách“. Za morové rány v Čechách r. 1358 a 1359 a za hladu r. 1362 byl Arnošt vzorem obětavého a štědrého pastýře, pravým Samaritánem svého stádce.

Jaké vážnosti v celé církvi se těšil, jest viděti z toho, že po smrti papeže Innocence VI. († 1362) někteří kardinálové papežem jej voliti chtěli. Netoužil však po povýšení, ale po složení své důstojnosti, aby v zátiší klášterním život svůj skončiti mohl, ke kterémuž účelu v Kladsku klášter řeholních kanovníků ke cti Panny Marie založil. Život Arnoštův schyloval se ke konci. Na počátku května r. 1364 odejel ve věcech svého kostela do Budyšína v Lužici ke Karlovi IV., který tam dlel. Učiniv tam v Hod Boží svatodušní výborné kázaní k lidu, sloužil potom u přítomnosti císařově slavnou mši svatou. Ale hned potom rozstonal se na zimnici, ve které dal se odvézti na svůj zámek Roudnici, kde 30. června r. 1364 v hodinu nešporní zesnul. Dle vlastní žádosti byl pochován v Kladsku v chrámě Panny Marie, kdež jeho znamenitý náhrobek před několika lety opravený se posud spatřuje. Za příčinou pětistyleté památky jeho smrti konané r. 1864 byl k jeho cti postaven krásný pomník v Ouvalech, který byl 30. června r. 1869 slavnostně odhalen. Čechové kladou Arnošta mezi muže domněním svaté a připomínají si vděčně v adventě při rorátních zpěvech jeho jméno jakožto prvního sběratele

těchto převzácných písní.*) Od Arnošta pochází spis: Psalterium de laudibus Beatissimae Virginis" čili Mariale Arnesti.**)

V duchu Arnoštově působil jeho nástupce Jan I., příjmím Očko z Vlašimi (1364—1379). On byl prvním proboštem sborové kapitoly „u Všech Svatých" (1341—1352), odkudž byl r. 1352 za olomouckého biskupa povýšen. Pro své výtečné vlastnosti byl 12. července r. 1364 od pražské kapitoly za arcibiskupa zvolen a 16. října r. 1364 slavně v chrámě sv. Víta nastolen. Stal se zase důvěrným rádcem a přítelem císaře Karla IV. jako předchůdce jeho.

Za jeho úřadování dostal pražský arcibiskupský prestol dvoje veliké vyznamenání: arcibiskup dostal 1. název „*Primas královské rady české*" a 2. stal se *Rozeným* čili stálým „*legátem Apoštolské Stolice*" (Legatus natus Sedis Apostolicae) v české církevní provincii jakož i pro diecése: bamberskou, řezenskou a míšenskou.

Pohnutkou k této důstojnosti byl císař Karel IV. Česká koruna měla totiž mnoho hradů, panství, měst a osad v diecésích bamberské, řezenské a míšenské. Tu přál si císař Karel IV. jako český král, aby ony země byly spojeny církevní páskou s Čechy a spolu obnovena kázeň církevní, kteráž v oněch diecésích náramně poklesla. Karel IV. navštíviv v květnu r. 1365 papeže Urbana V. v jeho sídle Avignoně, žádal na něm, aby povýšil pražského arcibiskupa a jeho nástupce na věčné časy za rozené papežské legáty pro českou církevní provincii jakož i pro diecése bamberskou, řezenskou a míšenskou. Papež Urban V. vyplnil jeho žádost, jmenoval

---

*) Vilém, děkan kapitoly Vyšehradské: Vita Arnesti, primi archiepiscopi ecclesiae Pragensis. Prameny I. 387—400 Balbini Vita venerabilis Arnesti, primi archiep. pragensis. Pragae 1664. — Drahé kameny z koruny svatováclavské. Sepsal Viktor Bezděka, praemonstrát v klášteře želivském. V Praze 1871, str. 320—364. Dr. Borový: Dějiny diecése praž., str. 174—183. P. Methoděj Vojáček: „Arcibiskup Arnošt z Pardubic" v „Alétheii" 1897 str. 3—11. — Můj „Všeob. církev. dějepis." II. 2. str. 453. n. 3.

**) Vydal je s obšírným rozborem po česku v Praze r. 1887 Dr. Antonín Lenz pod názvem: „Mariologie Arnošta z Pardubic".

bullou ze dne 28. května r. 1365 Jana Očko, pražského arcibiskupa, a jeho všechny nástupce rozenými papežskými legáty pro jeho církevní provincii českou a diecése bamberskou, řezenskou a míšenskou,*) a poslal mu sám na znamení tohoto legátství pozlacený stříbrný legátský kříž, široký černý klobouk a kappu z temného sukna.

Arcibiskup Jan Očko dostav tyto odznaky nové své důstojnosti psal se: legát Apoštolské Stolice, visitoval jako papežský legát svou církevní provincii jakož i jmenované diecése, a nalézal všudy ve všem a u všech náležitou poslušnosť. Nebylo nikoho, komu byl by se nelíbil tento papežův skutek.**) Tak zveleben a vysoko povýšen byl prestol sv. Vojtěcha a Arnošta z Pardubic.

Z příčiny tohoto papežského skutku byli biskupové svrchu jmenovaných tří německých diecésí ku pražským provinciálním synodám voláni.***)

Jan Očko z Vlašimi byl 17. září r. 1378 od papeže Urbana VI. kardinálem-knězem chrámu 12 apoštolův jmenován, ale již následujícího roku 1379 složil svůj arcibiskupský úřad a zemřel 14. ledna r. 1379, maje věku svého 77 let. Jeho nástupcem stal se jeho synovec Jan z Jenšteina (1379—1396), syn jeho bratra Pavla, jenž po hradě Jenštýn mezi Prahou a Brandýsem ležícího se psal „z Jenšteina". Byl důstojným nástupcem svého strýce.

---

*) Viz ji u Pelzla: K. Karl IV. Díl II. Urkundenb. str. 304.; ap. Frind K. 9. Appdx. str. 420.

**) Beneš z Weitmile, Prameny IV. 533.

***) Höfler: Prager Concilien str. 25.

Posloupnosť Pražských biskupův a arcibiskupů.

I. Biskupové.

1.	Dětmar	973.— 982.
2.	Sv. Vojtěch, Slavníkovec	982.— 997.
3.	Strachkvas	998.
4.	Thiddag	998.—1017
5.	Ekkard	1017.—1023
6.	Yzzo	1023.—1030
7.	Šebíř (Severus)	1030.—1067.
8.	Jaromír (Gebhard), Přemyslovec	1068.—1089.
9.	Kosmas	1090.—1098.
10.	Heřman	1099.—1122.
11.	Menhart	1122.—1134.
12.	Jan I.	1134.—1139.
13.	Sylvester	1139.—1140.
14.	Ota	1140.—1148.
15.	Daniel I.	1148.—1167.
16.	Gotpold	1168.
17.	Bedřich	1168.—1179.
18.	Valentin	1179.—1182.
19.	Jindřich Břetislav, Přemyslovec	1182.—1197.
20.	Daniel II., Milík	1197.—1214.
21.	Ondřej	1214.—1224.
22.	Pelhřim	1224.—1225.
23.	Budilov, ze Švabenic	1225.—1226.
24.	Jan II.	1226.—1236.
25.	Bernard, Kaplíř ze Sulevic	1236.—1240.
26.	Mikuláš	1240.—1258.
27.	Jan III., z Dražic	1258.—1278.
28.	Tobiáš, z Bechyně	1278.—1296.
29.	Řehoř, Zajíc z Valdeka	1296.—1301.
30.	Jan IV., z Dražic	1301.—1343.

II. Arcibiskupové.

1.	**(31.*) Arnošt I., z Pardubic**	**1343.—1364.**
2.	**(32.) Jan I., Očko z Vlašimi**	**1364.—1379.**
3.	**(33.) Jan II., z Jenštýna**	**1379.—1396.**
4.	**(34.) Olbram ze Skvorce**	**1396.—1402.**
5.	**(35.) Mikoláš Puchník**	**1402.**

***) Číslo v závorce značí, kolikátý jest dotyčný arcibiskup v řadě velepastýřů Pražských, biskupy v to počítajíce.**

6.	(36.)	Zbyněk I. Zajíc z Hasenburka	1403.—1411.
7.	(37.)	Albík z Uničova	1411.—1412.
8.	(38.)	Kunrát z Vechty	1413.—1421.

Osiřelost arcidiecése Pražské 1421.—1561.

9.	(39.)	Antonín Brus z Mohelnice	1561.—1580.
10.	(40.)	Martin Medek	1581.—1590.
11.	(41.)	Zbyněk II., Berka z Dubé	1592.—1606.
12.	(42.)	Karel, svob. pán z Lamberka	1606.—1612.
13.	(43.)	Jan III. Lohel	1612.—1622.
14.	(44.)	Arnošt II., hrabě z Harrachů	1623.—1667.
15.	(45.)	Jan IV., hrabě z Kolovrat-Liebstejnských	1667.—1668.
16.	(46.)	Matouš Sobek z Bílenberka	1669.—1675.
17.	(47.)	Jan Bedřich, hrabě z Waldštejna	1676.—1694.
18.	(48.)	Jan Josef, hrabě Brenner	1695.—1710.
19.	(49.)	Ferdinand, hrabě z Khünburku	1713.—1731.
20.	(50.)	Daniel Josef Mayer	1731.—1733.
21.	(51.)	Jan Adam, hrabě Vratislav z Mitrovic	1733.
22.	(52.)	Jan Gustav, hrabě z Manderscheidu-Blankenheimu	1734.—1763.
23.	(53.)	Antonín Petr, hrabě Příchovský	1764.—1793.
24.	(54.)	Vilém Florentin, kníže Salm-Salm	1793.—1810.
25.	(55.)	Václav Leopold Chlumčanský, rytíř z Přestavlk a Chlumčan	1810.—1830.
26.	(56.)	Alois Josef I., hrabě Kolovrat-Krakovský	1831.—1833.
27.	(57.)	Ondřej Alois Ankvicz, hrabě Skarbek	1834.—1838.
28.	(58.)	Alois Josef II., svob. pán ze Schrenků	1838.—1849.
29.	(59.)	Bedřich, kníže ze Schwarzenbergů	1850.—1885.
30.	(60.)	František de Paula, hrabě ze Schoenbornu-Buchheimu-Wolfsthalu	od r. 1885.